



**SANAT VE İŐ EĞİTİMİNDE KOPYACILIK  
YÖNTEMİNİN YERİ**

Semra YILDIRIM  
(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir - 2000



**SANAT VE İŐ EĞİTİMİNDE KOPYACILIK  
YÖNTEMİNİN YERİ**

**Semra YILDIRIM**

97272

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Reşim-İş Eğitimi Anasanat Dalı**

**Danışman: Yrd. Doç. Dinçer ÖZEN**

**Eskişehir**

**Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Eylül 2000**

**YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ****SANAT VE İŞ EĞİTİMİNDE KOPYACILIK YÖNTEMİNİN YERİ****Semra YILDIRIM****Resim-İş Eğitimi Anasanat Dalı****Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ağustos 2000****Danışman: Yrd. Doç. Dinçer ÖZEN**

“Sanat ve İş Eğitiminde Kopyacılık Yönteminin Yeri” adlı Yüksek Lisans tezinde, kopyacılık nedir?, tarihsel gelişimi, sanat eğitiminde ortaya çıkışı, Türkiye’deki gelişimi araştırılmış; diğer eğitim yöntemlerine de değinilmiştir. Ayrıca kopya yönteminin, sanat eğitimi içindeki yeri incelenerek geliştirici ve kısıtlayıcı boyutları ele alınıp, öğrencilere bu yönde çalışmalar yaptırılmıştır.

Giriş bölümünde ilköğretim okulları Resim-İş Eğitimi dersinin önemi, amaçları, genel ve özel amaçları, dersin gelişimi doğrultusunda hangi ünitelerde kopya yönteminden yararlanılacağı, öğrencilere kopya yönteminin, neler kazandıracığı; Resim-İş Eğitimi derslerinde kopya yönteminin, öğrencilere kaçınıcı sınıflarda gösterileceği, hangi ünitelerde kullanılacağı açıklanmış, tarama modeli uygulanmıştır.

Bölüm ikide ise kopya yönteminin tarihsel gelişimi, kopyacılığın tanımı, sanat eğitiminde ortaya çıkışı, Türkiye’deki gelişimi araştırılmış; ilköğretim okullarında Resim-İş Eğitimi dersinde kopya yönteminin yeri incelenerek, öğrenci çalışmalarından oluşan örneklerle ve bilgilerle geliştirici ve kısıtlayıcı boyutları aktarılmıştır.

## ABSTRACT




In this Master of Arts Thesis, which is named “The Place of Copying Technique in Art and Work Training”, what copying is, its historical development, its appearing in the education of art, its progress in Turkey were researched and the other education techniques were mentioned. Besides, the place of copying technique in the education of art was investigated, its developmental and restrictive dimensions were examined and students were made studies depending on those.

In introduction part, the importance of art lesson in primary education schools, its general and specific aims, in which units the copying technique will be benefited according to the progress of the course, what the students will acquire from the copying technique, in which levels, students will be practiced this technique in art lessons, in which units in will be used were explained and scanning model was applied.

In section two, the definition of copying technique, its historical development, its appearing in education of art, its progress in Turkey were examined, the place of copying technique in art lesson in primary education schools was analysed and with the samples and informations which were formed by students studies, its developmental and restrictive dimensions were determined.

## JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Semra Yıldırım'ın "Sanat ve İş Eğitiminde Kopyacılık Yönteminin Yeri" başlıklı tezi 18/9/2000 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Resim-İş Eğitimi Ana Sanat Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	<u>Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Tez Danışmanı) :	Yrd. Doç. Dinçer ÖZEN	
Üye :	Prof. Dr. Oya Kırıklı	
Üye :	Yrd. Doç. Faruk Atalay	

  
Enstitü Müdürü,  
Prof. Dr. Enver ÖZKALP

## ÖZGEÇMİŞ

**Semra YILDIRIM**

**Resim-İş Eğitimi Anasanat Dalı**

**Yüksek Lisans**

### **Eğitim**

- Y.LS. 1997 Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü  
LS. 1992 Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümü  
Lise 1985 Ankara Kocatepe Mimar Kemal Lisesi Edebiyat Bölümü

### **İş / İhtihdam**

- 1999 Resim Öğretmeni. Eskişehir Alpu Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu  
1998 Resim Öğretmeni. Kırıkkale Fatih İlköğretim Okulu  
1997 Resim Öğretmeni. Kırıkkale Lisesi

### **Sanatsal Etkinlikler**

- 1997 Uluslararası Sosyal ve Siyasal Dayanışma Vakfı Kadın Ressamlar 2. Karma Resim Sergisi Ankara.  
1997 Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Basın Müzesi Resim Sergisi İstanbul.

### **Kişisel Bilgiler**

Doğum yeri ve yılı : 15 Ocak 1972 Cinsiyet: Kadın Yabancı Dil: İngilizce

## İÇİNDEKİLER

ÖZ .....	ii
ABSTRACT .....	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI .....	iv
ÖZGEÇMİŞ .....	v
RESİMLER LİSTESİ .....	ix
1. GİRİŞ .....	1
1.1. Problem .....	1
1.2. Amaç .....	2
1.2.1. Sanat Eğitiminin Amaçları .....	3
1.2.2. Resim-iş Eğitiminin Genel Amaçları .....	4
1.3. Önem .....	5
1.4. Varsayımlar .....	6
1.4.1. Sanat Eğitimi Derslerinde Kopya Yönteminden Hangi Ünitelerde Yararalanılacak? .....	6
1.4.2. Kopya Yöntemi ile Öğrencilere Neler Kazandırılacak? .....	6
1.4.3. Kopya Yöntemi Kaçınıcı Sınıf Öğrencilerine Gösterilecek? .....	7
1.5. Sınırlılıklar .....	7
1.6. Tanımlar.....	7
2. YÖNTEM .....	8
2.1. Araştırma Modeli .....	8
2.2. Evren ve Örneklem .....	8
2.3. Veriler ve Toplanması .....	9
2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması .....	9
2.5. Süre ve Olanaklar .....	9
3. BULGULAR VE YORUM .....	9
3.1. Giriş .....	9

3.2. Kopyacılık Nedir? .....	10
3.3. Kopyacılığın Tarihçesi.....	11
3.3.1. Kopyacılığın Sanat Eğitiminde Ortaya Çıkışı .....	11
3.3.2. Bauhaus Okulu .....	14
3.3.2.1. Bauhaus Okulu'nun Eğitim Programı ve İlkeleri .....	15
3.4. Sanat Eğitimine İlişkin Yapılanmalar .....	18
3.5. Türkiye'de Sanat Eğitiminin Gelişimi .....	21
3.6. Diğer Eğitim Yöntemleri .....	28
3.6.1. Kolaydan Zora Gitme Yöntemi .....	28
3.6.2. Çocuğun Sanat Eğitiminin, Çocuğun Genel Eğitimine Hizmeti Görüşü .....	28
3.6.3. Bellek Eğitimi Yöntemi .....	29
3.6.4. Çocuk Sanatı Yöntemi .....	30
3.6.5. Psikolojik Yöntem .....	30
3.6.6. Sanat Yoluyla Eğitim .....	31
3.6.7. Müzikli Yöntem .....	32
3.6.8. Çözümleme ve Birleştirme Yöntemi .....	33
3.6.9. Dramatizasyon (Oyunlaştırma) Yöntemi .....	33
3.6.10. Gösteri Yöntemi .....	34
3.6.11. Gözlem Yöntemi .....	34
3.6.12. Bilgisayar Destekli Eğitim Yöntemi .....	35
3.6.13. Sanat ve İş Eğitimi Yöntemi .....	35
3.7. Kopya Yönetiminin Sanat ve İş Eğitimi İçindeki Yeri .....	36
3.7.1. Geliştirici ve Kısıtlayıcı Yanları .....	36
3.8. Öğrenci Çalışmaları .....	39
3.8.1. George Baselitz'in, "Oberon" Adlı Resmiyle Ritim Öğretimi .....	39
3.8.2. Bernard Emile'in, "Pont Aven" Adlı Resmiyle Kompozisyon Öğretimi .....	40

3.8.3. Jane Lee Derain'in, "İki Adam" Adlı Resmiyle	
Işık - Gölge Öğretimi .....	41
3.8.4. August Macke'in, "Franz Mack'ın Portresi" Adlı Resmiyle	
Renk Öğretimi .....	42
3.8.5. Henri Matiss'in, "Dans" Adlı Resmiyle Kontrast Renklerin	
ve Resimde Ritmin Öğretimi .....	43
3.8.6. Amedeo Montigliani'nin, "İki Kız" Adlı Resmiyle,	
Açık - Koyu Orta Değerlerinin Öğretimi .....	44
3.8.7. Amedeo Montigliani'nin, "L'Avocat Niçois" Adlı Resmiyle	
Figürde Oran Orantı Öğretimi .....	45
3.8.8. Gongia Morandi'nin, "Natürmort" Adlı Resmiyle	
Hacim Öğretimi .....	46
3.8.9. Pablo Picasso'nun, "Top Üzerindeki Genç Akrobat"	
Adlı Resmiyle Form Denge Öğretimi .....	47
3.8.10. Karl Schmidt Rottluff'un, "Atölyede Ara" Adlı Resmiyle	
Sıcak Soğuk Renk Miktarlarının Öğretimi .....	48
3.8.11. Theodore Rousseau'nun, "Bir Kadının Portresi" Adlı	
Resmiyle Figür Fon İlişkisinin Öğretimi .....	49
3.8.12. Theodore Ruusseau'nun, "Bir İlkbahar Hikayesi" Adlı Resmiyle	
Çizgi Öğretimi .....	50
3.8.13. Vincent Van Gogh'un, "La Mousme" Adlı Resmiyle	
Doku Öğretimi .....	51
3.8.14. Vincent Van Gogh'un, "Armand Roulin'in Portresi" Adlı	
Resmiyle Oran Orantı Öğretimi .....	52
3.9. Özet .....	53
4. SONUÇ VE ÖNERİLER .....	54
KAYNAKÇA .....	56

## RESİMLER LİSTESİ

- Resim 1 : Baseltz, George “Oberon”
- Resim 2 : Duman, İlknur. Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu 7-A
- Resim 3 : Güngör, Şerife. Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu 7-B
- Resim 4 : Bernard, Emile. “Pont Aven”
- Resim 5 : Ergenbaş, Saniye. Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu 8-A
- Resim 6 : Işık, Elvan. Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu 8-B
- Resim 7 : Derain, Jane Lee. “İki Adam”
- Resim 8 : Kurtuluş, Zeliha. Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu 8-A
- Resim 9 : Altınalan, Mehmet. Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu 8-B
- Resim 10 Macke, August “Franz Marc’ın Portresi
- Resim 11 Atik, Özlem. Yenikent İlköğretim Okulu 7-A
- Resim 12 Duman, İlknur. Yenikent İlköğretim Okulu 7-B
- Resim 13 Matisse, Henri “Dans”
- Resim 14 Çakır, Bayram. Yenikent İlköğretim Okulu 6-A
- Resim 15 Kolay, Gökhan. Yenikent İlköğretim Okulu 6-B
- Resim 16 Montigliani, Amedeo. “İki Kız”
- Resim 17 Zor, Sabriye. Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu 5-A
- Resim 18 Toncay, Adife. Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu 5-B
- Resim 19 Montigliani, Amedeo. “L’Avocat Niçois”
- Resim 20 Güngör, Veli. Yunusemre İlköğretim Okulu 5-A
- Resim 21 Çıgla, Mehmet. Yunusemre İlköğretim Okulu 5-B
- Resim 22 Morandi, Giorgio “Natürmort”
- Resim 23 Tentek Hesna, Yenikent İlköğretim Okulu 8-A
- Resim 24 Güder, Nilüfer. Yenikent İlköğretim Okulu 8-B
- Resim 25 Picasso, Pablo. “Top Üzerindeki Genç Akrobat”
- Resim 26 Güder, Şerife. Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu 7-A

- Resim 27 Duman, İlknur. Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu 7-B
- Resim 28 Rottluff, Karl Schmidt “Atölyede Ara”
- Resim 29 Demir, Nurullah. Yunusemre İlköğretim Okulu 6-A
- Resim 30 Gürbüz, Ali Osman. Yenikent İlköğretim Okulu 6-B
- Resim 31 Rousseau, Theodore “Bir Kadının Portresi”
- Resim 32 Uz, Ümit.Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu 7-A
- Resim 33 Rousseau, Theodore “Bir İlk Bahar Hikayesi”
- Resim 34 Aktaş, Seda. Yenikent İlköğretim Okulu 7-A
- Resim 35 Seferoğlu, Senem. Yenikent İlköğretim Okulu 7-B
- Resim 36 Van Gogh, Vincent. “La Mousme”
- Resim 37 Aktaş, Seda. Yenikent İlköğretim Okulu 7-A
- Resim 38 Van Gogh, Vincent. “Armand Roulin in Portresi”
- Resim 39 Özdemir, Seda. Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu 8-A
- Resim 40 Özkan, Ayla. Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu 8-B

## 1. GİRİŞ

### 1.1. Problem

Yüzyıllar boyunca fizik ötesi bir olgu olarak görülen sanat, aslında organik bir olaydır. Soluk alma gibi bir ritmi, konuşma gibi anlatımsal öğeleri vardır. Algılama, düşünme, imgeleme ve bedensel eylemin de katıldığı etkin bir süreçtir. Sanat, bu etkin süreç içerisinde duygu ve düşünce arasındaki karşılıklı, içiçe geçmiş bağlantıyı vurgular. İnsanın bu iki yönünün uyumlu biçimde gelişmesi, bir anlamda eğitimin temel amaçlarından biridir. Bu amaç doğrultusunda; sanat eğitiminin en önemli görevi, bireyde kişiliğin gelişmesine yardımcı olmak, bireyin ait olduğu toplumsal gruba, uyum içinde olmasını sağlamaktır.

Sanat eğitimi ya da sanatla eğitim, kimi düşünürlerce Plato'ya kadar indirilmekte, kimilerince de ancak 20. yüzyılda söz konusu olabilecek bir etkinliğe kavuşmuş kabul edilmektedir. Gerçek şudur ki, yüzyılımızda giderek önem kazanan sanatla eğitim, toplumsal anlamdaki eğitimle akılcılığa kaymış, buna karşılık duyguların, duyuların ve tüm yaratıcılık eğitiminin giderek daralıp sınırlanmasına yol açmıştır.

Sanat eğitiminin kuram olmaktan çıkıp, uygulamaya geçiş yönünde adımların atılması Almanya'da 1890'larda başlamaktadır. 1901'de Dresden'de, 1903'de Weimar'da ve 1905'de Hamburg'da yapılan sanat eğitimi kongreleri bu akımın gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Başlangıçta, sanatı ve sanat eserini, eğitimin baş aracı olarak kabul eden abartılmış birtakım görüşlerden sonra; 1928'lerde, sanat eğitiminin akılcı ve nesnel eğitimin yanında yer alarak öğretime girmesi ve okullarda buna ilişkin dersler okutulması kararlaştırılmıştır<sup>1</sup>.

Sanatın okullara bir ders olarak girişi endüstri devrimi ile olur. Endüstrinin hızlı gelişimi, endüstriyel tasarım gereksinimini de büyük boyutta gündeme getirmiştir.

<sup>1</sup> İnci San, **Sanatsal Yaratma, Çocuk'ta Yaratıcılık**, (Birinci Basım. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1977), s. 1.

Çabuk ve ucuz üretim için öğrencilere sürekli kopya yapmaları öğretilir. Okullardaki bezeme, süsleme öğelerinin, geometrik desenlerin çizimi, kalıp kullanarak çalışma ve çizimler, kareler çizilerek yapılan kopya ve perspektif çalışmalarından oluşuyordu.

Günümüzdeki sanat eğitimi dersleri bu eğitim anlayışının dışına çıkarak, yerini çocuğun daha rahat ve özgür bir ifadeyle kendini anlatma anlayışına bırakmaktadır. İnsanın yaratıcı güçlerinin ortaya çıkarılması ve estetik eğitiminin uygulama alanlarından biri de Resim-İş Eğitimi dersidir. Bu ders, genel eğitimin bütünü içerisinde düşünülmekle beraber; kendine özgü eğitim yasaları ve yöntemleri olan bir alandır. Öğrenciler bu derse algılama, düşünme ve bedensel eylemlerinde katıldığı süreç içerisinde kendilerini ifade ederler<sup>2</sup>.

Resim-İş Eğitimi kapsamında; iki boyutlu (Çizgisel ve Renkli), üç boyutlu (Modelaj, Heykel, Tasarım), eser inceleme ve çalışmalarında kullanılan; yaratıcılığa dayanmayan hiç bir çalışma, Resim-İş eğitimiyle aynı anlamı taşıyan sanat eğitim etkinliği sayılmaz. Bu bağlamda kopya yöntemi iki ve üç boyutlu çalışmalarda karşımıza çıkan önemli sorunlardan birisidir.

İlköğretim döneminde, öğrencilerin ilgisine, sevgisine, çevre şartlarına göre yerli ve yabancı önemli birkaç sanatçının çocuklarca ilginç bulunabilecek bir eserin tanıtılması (röprodüksiyonlardan) bol örnekler gösterilerek öğrencilerin renk ve leke kavramını çözmelerinde kolaylık sağlaması açısından yarar sağlayacaktır.

## 1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Sanat ve iş eğitimi dersi amaçlarını kavrayabilme.

Sanat ve iş eğitimi dersi amaçlarını uygulayabilme.

<sup>2</sup> İlköğretim Kurumları, Resim-İş Dersi Öğretim Programı (Milli Eğitim Basımevi, Ankara: 1992). s. 7.

Sanat ve iş eğitimi dersinde, kopyacılık yönteminden yararlanabilme.

Kopyacılık yöntemi ile bellek geliştirebilme.

Kopyacılık yöntemi ile leke renk ve kompozisyon problemlerini çözebilme.

İki boyutlu çalışmalarda (Çizgisel ve Renkli), üç boyutlu çalışmalarda (Modelaj, Heykel, Tasarım), Eser incelemelerinde (Röpröduksiyon) kopyacılık yönteminden yararlanabilme.

### 1.2.1. Sanat Eğitimin Amaçları

Sanat eğitiminin en önemli amaçlarından birisi, öğrencinin sanat yoluyla kendini anlatmasını sağlamak; diğeri ise öğrenciyi sanat konusunda bilgilendirmek ve bilinçlendirmektir. Bu iki temel amaç, öğretimde içiçe geçer. Öğrenci resim yaparken bilgilenir; bilgilenince resimde farklı arayışlara yönelir, kendini daha iyi anlatacağı yeni yolları dener, bulur. Bu bağlamda sanat eğitimi, eğitimin bütünü içerisinde düşünülmektedir<sup>3</sup>.

20. yüzyılın başından bu yana güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlayan sanat eğitimi kavramı; dar anlamda, okullardaki ilgili bölüm ve sınıflarda bu alana ilişkin olarak verilen dersleri tanımlar. Bu ders süreci içinde; yeti ve beceriler, görerek, yoğurarak, çizerek, inşa edip kurarak nesnelere ve gerçeklikle bağlantı kurularak davranışlar ve bilinçlenme yönlendirilir. Bu yönlendirme sanat eğitiminin önemli amaçları arasındadır<sup>4</sup>.

Gerçekleştirdiği endüstrileşme ile teknolojinin yarattığı yeni hayat biçiminin tutsağı olma tehlikesi ile karşı karşıya olan çağımız insanı, gittikçe duyarlılığı yitirme endişesi içindedir. Bu nedenle, çağımızı sadece araç - gereç dünyası olmaktan kurtarıp; sanatla zenginleştirmek eğitimin temel amacıdır. Genel amacın gerçekleşmesinde, sanat eğitimi dersinden beklenen; bireyin gelişimine yardımcı olarak, sanat yoluyla kişisel

<sup>3</sup> Serap Etike, "Çağdaş Sanatlar ve Resim Eğitimi", *Öğretmen Dünyası*. Sayı No: 242, Şubat 2000, s. 25.

<sup>4</sup> İnci San, *Sanat Eğitimi Kuramları*, (Birinci Basım. Ankara: Tan Yayınları, 1983), s. 26.

bütünlüğe kavuşturmak; bunun sonucunda toplumsal bütünlüğü sağlamaktır. Bu süreçte ulaşmak; gözlem, araştırma, bulma, uygulama, deneme, denetleme ve sonuçlandırma ile gerçekleşir. Bilimsel araştırmaların süreçleriyle hemen hemen aynı olması bakımından, aynı zamanda çocuk ve genci çağımızın bilim ve teknolojik dünyasına da hazırlamış olur. Aynı zamanda çocuk ve gence özel kişisel yeteneklerini geliştirme olanağı verilmiş olur.

Kişisel yeteneklerin yanı sıra, sözsüz düşünme yeteneği, algıyı, imgelemeyi ve imgeleri gerçekleştirme sağlar. Bireyin kendi kendini disipline etmesinde etkili olan sanat eğitimi, diğer temel alanları da tamamlamayı amaç edinmiştir<sup>5</sup>.

### 1.2.2. Resim-İş Eğitiminin Genel Amaçları

1. Türk Milli Eğitiminin amaçları doğrultusunda güzel sanatlarla ilgili bilgileri kazandırabilme.
2. Sanatı görsel bir iletişim formu olarak kullanmada ve değerlendirmede güven ve yeterlilik kazanmaları için öğrencilerin görsel okul-yazarlığını sağlayabilme.
3. Sanatsal yaratıcılığı geliştirebilme.
4. Her alanda kullanılabilecek yaratıcı davranışlar geliştirebilme.
5. Düşünceleri gerçekleştirebilmek ve sanat eserlerini üretebilmek amacıyla bireysel anlayış ve teknik yeteneklerini geliştirebilme.
6. Estetik duyguların geliştirilmesi yoluyla, sanat ve tasarımla ilgili bireysel anlayış ve teknik yetenekleri geliştirebilme.
7. Estetik duyguların geliştirilmesi yoluyla, sanat ve tasarımla ilgili olarak bilinçli estetik hükümler vermelerini sağlayabilme.
8. Özgün düşünme, üretme ve deneme kapasitelerini geliştirebilme.

<sup>5</sup> Vedat Özsoy, "Yetmişbeşinci Yılda Sanat Eğitimi ve Öğretimi", *Milli Eğitim*. Sayı No: 139, Temmuz - Ağustos - Eylül 1998, s. 65.

9. Düzensizliklerden rahatsız olmasını ve çevresini güzelleştirmesini sağlayacak estetik kişilik kazandırabilme.
10. Sanat yoluyla ifade imkanı vererek ruh sağlığına yardımcı olabilme.
11. Öğrencilerin kendilerini ispatlamalarına ve kendilerini bulmalarına imkan tanıyabilme.
12. Öğrencilerin hayatları boyunca sanat yapan üreticiler veya sanatı bilinçli izleyen tüketiciler olarak içinde yaşadıkları kültüre katkılarını sağlayabilme.
13. Bireysel veya grup çalışmalarında sorumluluk ve iş birliği, dayanışma anlayışını; birbirleri arasında sevgi, saygı ve yardımlaşma gibi duygu ve davranışları geliştirebilme.
14. Sanatın özgünlük olduğunu ve hayata olan katkısını kavrayabilme.
15. Sanatsal yaratma hazzını duymasını ve sanatçıyı takdir etmesini sağlayabilme.
16. Biçimsel anlatımla ilgili teknik bilgi ve beceriler kazandırabilme.
17. Tasarıma yönelik hayal gücünü geliştirebilme.
18. Tarihi yerleri, anıtları, müzeleri, sanat galerilerini, atölyeleri ve tasarım stüdyolarını tanıyarak, kültür ve tabiat varlıklarına sahip çıkabilme<sup>6</sup>.

### 1.3. Önem

Resim-İş Eğitimi dersi, bugün İlköğretim okulları programında yer alan bir derstir. Bu dersle birlikte çocuktaki yeti ve beceriler, görerek, yoğurarak, çizerek, inşa edip kurarak, nesnelere ve gerçeklikle bağlantı kurarak, bu konulardaki davranışlar ve bilinçlenme yönlendirilir.

Sanat Eğitimi dersi süreci ile çocuğun yada gencin sosyal ilişkilerini ayarlaması, doğruyu ifade edip seçebilmesi, zihinsel gelişiminin tamamlanması, bir işe başlayıp bitirme sevincini tatması, işbirliği yapması, öğrenme isteğini artırması, yaratıcılığının geliştirilmesi, üretken olması için sanat eğitimine gereksinim vardır.

<sup>6</sup> Ön. Ver., s. 5.

Ortaya koyulan her ürün kişiliğin ve o kişiliğin; kendine özgülüğün anlatımı, ifadesidir. Çocuk ortaya koyduğu üründe, anlatımını ve algılamasını bilinçsizce yansıtır. Yaratma ne denli özgürce yapılıyorsa, kişilik o denli belirgince ortaya çıkar. Onun için sanat eğitiminde özgür ifadeyi engelleyip, ketleyecek her türlü etmeni ortadan kaldırmak, yeti güçlerini özgürce geliştirip serpilmesini sağlamak gerekir. Sanat eğitiminin asıl amacında kişiliğin uyumlu gelişmesini sağlamaktır<sup>7</sup>.

Sanat eğitimi verilirken, çocuğun bütün bu gelişimini olumlu yönde etkilemesi açısından sanat eğitimcisine önemli görevler düşmektedir. Gösterilen yöntem ve teknikler bilinçsizce kullanıldığında yaratıcılığı olumsuz yönde etkileyebilir. Bu yöntemlerden birisi olan kopya yöntemi, çocukta bellek geliştirme, kompozisyon, renk ve leke gibi kavramların öğretiminde yardımcı olur.

Bu tez sanat eğitimi içerisinde, iki ve üç boyutlu çalışmalarda kopya yöntemi yoluyla yapılan çalışmalara, ışık tutması bakımından yarar sağlayacaktır.

#### 1.4. Varsayımlar

##### 1.4.1. Sanat Eğitimi Derslerinde Kopya Yönteminden Hangi Ünitelerde Yararlanılacak?

Kopya yöntemi, Resim-İş Eğitimi Dersi röpröduksiyon incelemelerinde, renkli çalışmalarda; iki ve üç boyutlu çalışmaları kapsayan ünitelerde uygulanacaktır. Kullanılacak olan yöntemle birlikte; renk, leke, çizgi, kompozisyon gibi tasar öğelerinin öğretiminde yararlanılmaya çalışılacaktır.

##### 1.4.2. Kopya Yöntemi ile öğrencilere neler kazandırılacak?

Kopya yöntemi ile öğrenci, yapılmış bir ürüne benzer iş yapmış olmanın verdiği zevkle kendine olan güveni artacaktır. İzlenim, algılama, gözlem, araştırma,

<sup>7</sup> San, 1983, Ön. Ver., s. 27.

bellek, düşünme, değerlendirme gibi duyu ve duyularını çalıştırarak; görsel (optik) alanda iletişim ilişkilerine girerek, birtakım kaygıların çözümlenmesinde faydalı olacaktır.

Sanat ürünlerinin anlaşılıp, değerlendirilmesi ve yorumlanmasını algılaması açısından katkı sağlayacaktır. Bu tür çalışmalarla eski ve yeni sanat ürünlerinin değerlendirilmesi, sanat akımları, tarzları ve ünlü sanatçıların tanıtılması gibi bilgilerle desteklenmiştir. Böylece öğrenci çalışma sırasında üretici; sanat ürünlerini tanımakla birlikte duyu, duyum, duygu, izlenim, bellek, çağrışım, anlama, kavrama gibi yeti ve yeteneklerinin gelişmesi açısından alıcı olarak dengeli bir yetiştirme sağlanmış olacaktır.

#### **1.4.3. Kopya Yöntemi Kaçınıcı Sınıf Öğrencilerine Gösterilecek?**

Kopya yöntemi çalışmaları, İlköğretim okulları, Resim-İş Eğitimi dersi alan 5. 6. 7. 8. sınıf öğrencilerine gösterilecektir. Röpröduksiyon ve renkli çalışma konularını kapsayan çalışmalarda bu yöntemden faydalanılacaktır.

#### **1.5. Sınırlılıklar**

“Sanat ve İş Eğitiminde Kopyacılık Yönteminin Yeri” adlı tezde, Eskişehir ili M.E.B. Yenikent İlköğretim Okulu, Yunus Emre İlköğretim Okulu, Alpu ilçesi Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu, Resim-İş Eğitimi dersi alan 5. 6. 7. 8. sınıflar seçilmiştir.

#### **1.6. Tanımlar**

Bu araştırmaya özgü birçok kavram ilk geçtikleri yerlerde tanımlandı. Ancak metinde sık sık kullanılan bazı kavramlar açıklık kazanması açısından burada tanımlanmıştır. Bunlar: “Sanat Eğitimi” ve “kopyacılık”tır.

**Sanat Eğitimi:** Kavramsal ve genel anlamda, güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitim.

**Kopyacılık:** Bir resmin kopyası, yada onun aslını yapan ressam tarafından yapılan; ya da onu yapan sanatçının gözetimi olmaksızın yapılan kopya.

## 2. YÖNTEM

### 2.1. Araştırma Modeli

“Sanat ve İş Eğitiminde Kopyacılık Yönteminin Yeri” adlı bu tezde, kopya yönteminin sanat eğitimi içindeki yeri incelenerek; Resim-İş Eğitimi dersinde kopya yönteminden nasıl yararlanılacağı araştırılmıştır. Aynı zamanda geliştirici ve kısıtlayıcı boyutları üzerinde de durulmuştur. Öğrencilere konu doğrultusunda örnek çalışmalar yaptırılarak, tarama modeli uygulanmıştır.

### 2.2. Evren ve Örneklem

Kopya yönteminin, sanat eğitimi içindeki yerinin incelendiği bu tezde; Milli Eğitim Bakanlığına bağlı, bütün ilköğretim okullarının 5. 6. 7. 8. sınıflarında Resim-İş Eğitimi dersi gören öğrenciler Evreni oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı; Bozan Veli Topçu, Yenikent, Yunus Emre ilköğretim okullarının 5. 6. 7. 8. sınıflarında Resim-İş Eğitimi dersi gören bütün öğrenciler örnekleme oluşturmaktadır. Yunusemre ve Yenikent ilköğretim okulları Eskişehir il merkezinde farklı bölgelerde olan okullardır. Bozan Veli Topçu ilköğretim okulu, Alpu ilçesine bağlı kasabadır. Araştırma için bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin çalışmaları seçilerek araştırmada yer almıştır.

### 2.3. Veriler ve Toplanması

Araştırma için, sınıflarda öğrencilerin düzeylerine uygun modern sanatçıların resimlerden örnekler gösterilerek; faydalanılacak konu doğrultusunda çalışmalar yaptırılmıştır. Daha sonra bu çalışmalar toplanarak, konuyu en iyi biçimde yansıtan resimler seçilerek öğrenci çalışmaları içinde yer almıştır.

### 2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Örneklem olarak seçilen ilköğretim okullarının 5. 6. 7. 8. sınıflarındaki öğrencilerin düzeylerine uygun modern sanatçıların resimleri gösterilerek, temel tasarım öğelerini kapsayan konular doğrultusunda çalışmalar yaptırılmıştır. Resimler toplandıktan sonra olumlu, olumsuz yönlerin değerlendirilmesi yapılarak araştırmada yer almasına karar verilmiştir.

### 2.5. Süre ve Olanaklar

Bu araştırma, 1999-2000 Eğitim-Öğretim Yılı Resim-İş Eğitimi dersi müfredat programları içinde yer alan, kopya yönteminin kullanılabileceği iki ve üç boyutlu çalışmaların yer aldığı ünitelerde yapılmıştır.

## 3. BULGULAR VE YORUM

### 3.1. Giriş

Sanat dersi yada sanat eğitimi dersi bugün ilköğretim okullarında okutulan derslerden birisidir. Bu ders süreci içinde, çocuk görsel, yorumsal alandaki uygulamalı çalışmalarla aynı alana ilişkin kuramsal bilgiler ve sanat bilimine dayalı bilgiler, belli bir amaca yönelik olarak belli bir dizge ve örgütlenme içinde yer alır. Yeti ve beceriler görerek, yoğurarak, çizerek, inşa edip kurarak nesnelere ve gerçeklikle bağlantı kurularak, bu konulardaki davranışlar ve bilinçlendirme yönlendirilir. Bu etkinlik sanat eğitiminin önemli bir bölümü ya da biçimidir.

Öğretmenin tüm bu etkili yönlendirme içindeki yeri önemlidir. Amaç, kişiliğin uyumlu bir bütün olarak gelişimi sürecinde, kişideki yaratıcı ve üretici güçlerin gözetilip geliştirilmesidir. Bugün eğitim sisteminde çocuğun bilimsel ve yaratıcılık güçlerinin eğitilmesi üzerinde durulmaktadır. Geçmişte 18. yy.'da Resim dersleri toplumdaki yerine uygun bir meslek sahibi olmak üzere alınan eğitimde, resim ve çizim o meslekte geçerliyse, ön eğitim içerisinde resim dersleri de bulunurdu. Ressam yetiştiren okul ve akademilerde neler yapılıyorsa, bu ön meslek eğitiminde de aynı şeyler uygulanır, baskı olarak hazırlanmış birtakım çizim ve modeller kopya ettirilir, alçıdan hazırlanmış kalıplar aynen çizdirilirdi. Hiçbir pedagojik yaklaşımın olmadığı bu yöntem bugün geçerliliğini kaybetmiştir. Renk, leke, kompozisyon gibi temel tasar öğelerinin bellek eğitimini geliştirme açısından faydalı olabileceği düşünülerek bugün eğitimcilerin başvurduğu yöntemlerden birisidir.

### 3.2. Kopyacılık Nedir?

Bir sanat eserinin aynısı olarak yapılan türdeki kopyacılığın birkaç çeşidi vardır. Bir resmin kopyası, yada onun aslını yapan ressam tarafından yapılan, ya da onu yapan sanatçının gözetimi olmaksızın yapılan kopyalardır. Bunlardan birincisine kontrollü kopya, ikincisine sadece kopya denir. Bazen de kopyalar o resmin aslını yapan ressam tarafından bizzat yapılır. Bunlar o resimlerin veya eserlerin birer ikinci nüshası ve çoğaltmalarından başka bir şey değildir. Bu gibi kopyalar asıllarından az çok farklı olabilirler. Aslından daha küçük olan kopyalara küçültme kopya ve büyük olanlara büyültme kopya denir. Resimler fotoğrafi usulleriyle de kopya olduğu gibi bazı usulleriyle de ağaç veya madeni levhalar üzerine kazılarak da kağıda basılır. Bir ressam, bir sanat eserini basmak için bakır veya tahta levha üzerini kazıyarak kopya yapabilir. Fakat bu kopya yoluyla kendi kalem ve işleyiş tarzını da bu esere katarak; o eseri kendi uslubuyla yeniden yorumlamış olur. Bu tür kopyalar daha değerli ve daha sanatsal nitelik kazanmış kopyalardır<sup>8</sup>.

<sup>8</sup> Celal Esad Arseven, **Sanat Ansiklopedisi** (Üçüncü Cilt. İstanbul: M.E. Basımevi, 1983), s. 1119.

Yine kopyacılık diğer bir tanımla, bir yazının yada sanat yapıtının, aslından çıkarılan örnek, suret çıkarma işi, yazılı sınavlarda sorulara karşılık hazırlamak için gizlice kitaba yada başkasının kağıdına bakmak, sınavda gizlice bakıp yazmak için özel olarak hazırlanmış ve sınavın konusuyla ilgili bilgileri taşıyan kağıt da kopyacılıktır<sup>9</sup>.

### 3.3. Kopyacılığın Tarihçesi

#### 3.3.1. Kopyacılığın Sanat Eğitiminde Ortaya Çıkışı

Sanat Eğitimi, okul programlarına girişinden bu yana toplumun her alanındaki değişikliklerle birlikte, kendini yenilemiştir. Her ülkede, toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimine bağlı olarak sanat eğitimi anlayışı da ilke, amaç, yöntem ve uygulamalarda sürekli yenileşerek değişik boyutlar kazanmıştır.

19. yy. Batıda endüstri çağıdır. Sanatın bir ders olarak okullara girişi endüstri devrimi ile olur. İngiltere’de 1800’lerin ortasında sanat artık okul programlarının bir parçası durumuna gelmiştir. Endüstrinin hızla gelişimi, endüstriyel tasarım gereksinimi de büyük boyutta gündeme getirmiştir. Bu gereksinimle birlikte okullara sanat dersi girer. Güzel sanatlar alanında tasarım önem kazanır. Bu yolla endüstrinin üreteceği eşyanın tasarımında yenilikçi bir anlayışın arayışı içine girilir. Amaç, üretilen eşyanın iyi pazar bulmasıdır ve bu bağlamda endüstrinin üreteceği ucuz eşya biçimleri kolay, düzgün çizmektir. Endüstrinin gelişmesiyle başlayan rekabet özellikle batılı toplumların daha iyi ürünler için, daha iyi eğitim düşüncesiyle sanat eğitimine ağırlık verdikleri görülür. Sanat, okullarda bireyi bir ürün üretmekten çok göz ve elin uyumuna yönelik bir eğitimle onu kolay yoldan yaşama hazırlayıcı bir derstir. Bu amaçla girişimlere başlanır. Bu dersi okutmak amacıyla, İngiliz W. Smith Amerika’ya çağrılır. Smith’e göre yazmak ve çizmek birbirine koşut davranışlardır. Nasıl yazının ABC varsa ve yazıyı öğretirken, yine nasıl basitten karmaşığa bir yol izleniyorsa, sanatın öğreniminde de aynı yol izlenir. Öğrenci önce doğru çizgiyi sonra eğri çizgiyi daha sonra bunların birleşik biçimlerini öğrenir. Bu yolla, yapılan oluşturmada çizme yetisi kazanır.

<sup>9</sup> Büyük Sözlük (Sekizinci Cilt. Arkın Kitabevi, 1986), s. 1346.

Smith'in yönteminde, sanatın hedefi doğrudan yarara yöneliktir. İleride uygulamada yararlı olacak becerileri kazandırmaktır. Yöntem; çok açık ve kesindir. Müfredat programları, oldukça açıklayıcı ve sistemattir. İzlemesi ve uygulaması kolaydır. Sanat yapmak yetenek işi değil, öğrenme işidir. Eğer, etkili yöntemler geliştirilip uygulanırsa öğrenci sanata doğru eğitilebilir.

Yalnız Amerika'da değil, o yıllarda batıda birçok ülkede ayrı kesin ve ayrışımçı sanat eğitimi yaklaşımları izlenir. İlkokuldan başlatılan bu resim çizim dersleri bir yönüyle kısa yoldan yaşama katılacak çocukları endüstriye hazırlanması amaçlarken, öteki yönüyle de özellikle İngiltere'de çokça açılmış olan Uygulamalı Sanat Okulu'na (Scholl of Desing) bir temel eğitim hazırlamaktır. İngiliz J. Ruskin "Çizginin Öğeleri (Elemants of Drawing)" adlı kitabında şöyle der: "Çizgi üzerine basılı kitaplar çoğunlukla iki amaca yöneliktir. Bunlar, ya suluboya ve kalemle öğrencide skeçler yapma becerisini güçlendirmeyi, yada kendilerine üretim için ucuz, çabuk çizimler yapmada yardımcı olarak matematiksel formların çiziminde yetkinlik kazandırmasını amaçlar". Ruskin bu terimlerde öğrencilere sürekli gördüklerini çizmelerini ve kopya yapmalarını öğretir. Çünkü bu kolay ve çabuk çizim ancak gözün ve elin uyumlu işlemesi, elin belirli bir eğitimden geçerek beceri kazanmasıyla olanaklıdır. Derslerde iki nokta arasında düz çizgide başlayıp perspektif kullanıma kadar uzanan basitten karmaşığa doğru gelişen bir yöntem izlenir<sup>10</sup>.

Aynı yıllarda Almanya'da da sanat dersinde benzer yaklaşımlar görülür. Sanat eğitimi, bezeme, süsleme öğelerinin, geometrik desenlerin çizimi, kalıp (şablon) kullanarak çalışma ve çizimler, kareler çizilerek yapılan kopya ve perspektif çalışmalardan oluşurdu.

Görülüyor ki 18. yy. da toplumdaki yerine uygun bir meslek sahibi olmak üzere alınan eğitimde, resim ve çizim dersleri de bulunurdu. Ressam yetiştirilen okul ve

<sup>10</sup> Olcay Tekin Kırıçoğlu, **Sanatta Eğitim, Görmek, Anlamak, Yaratmak** (Birinci Basım, Ankara: Eğitim Kitabevi, 1991), s. 18 - 20.

akademilerde neler yapılıyorsa, bu ön meslek eğitimde de aynı şeyler uygulanır, baskı olarak hazırlanmış birtakım çizim ve modeller kopya ettirilir, alçıdan hazırlanmış kulak, göz, ayak, burun gibi çeşitli yüz parçaları aynen çizdirilirdi<sup>11</sup>.

Daha gerilere baktığımızda Avrupa'da 1390'lı yıllarda, sanatçıların atölyelerinde çırakların sıkça yapmak zorunda oldukları hayvan etütlerini, kalıpla alınmış örneklere bakarak dolaylı bir yöntemle veya başkalarına ait çizimlerden yararlanarak yapıyorlardı. Kendi ustaları dahi, bir av kılavuzu ve bitki kataloğu yapmak gibi bir sipariş aldıklarında veya kılavuz kitaplarını modernize etmek istediklerinde bu tür modelden ilüstratif çalışmalar yapmak durumundaydılar. "Nuhun Gemisi", "Hayvanların Yaratılışı" gibi hayvan resimleri içeren resim siparişlerinde ise atölye kitaplarındaki klişeleşmiş resimlerden kopya ediyorlardı<sup>12</sup>.

Avrupa'da 17. yy. sonundan 18. yy. ortalarına dek sanat eğitiminde kopyacılık anlayışı sürmüştür. Bu yöntemde amaç, hızlı endüstrileşmekte olan bir toplumun ihtiyacına yanıt olmaktı. Sanat çalışmalarında, resim derslerinde, öğrencilerin sonradan endüstriyel gelişmeleri karşılayacak bilimsel biçimleri çabuk çizme alışkanlığı kazandırılıyor, yaratıcılık amaç olmuyordu. Ticari amaç öne geçiyor, okullarda yapılan kopya alıştırmalarda araç ve gereçlerin her biçimi çabuk, ucuz yapmada kullanılıyordu. Bu yöntemde çocuğa benzer şekiller veriliyor, çocuğun bunları kopya etmeleri isteniyordu. Böylece de sanat yönünden gelişeceği sanılıyordu. Bu yöntem sadece bir şekli çoğaltmada fayda sağlamadığı gibi; çocuğun yaratıcılığına da hiçbir katkıda bulunmuyordu.

Bütün bunların temelinde zararı faydasından çok yanlış bir düşünce yatmaktadır. İmalatçılar sanatı ihtiyaçları olduğu için bunu da diğer bir mal gibi satın alıp ürünlerine ve hatta doğrudan doğruya makinelerine uygulamışlardır.

<sup>11</sup> San, 1983, **Ön. Ver.**, s. 56 - 57.

<sup>12</sup> Adem Genç, "13. Yüzyıldan 16. Yüzyıla Kadar Avrupa'da Resim Çizme Sanatı ve Sanatçının Temel Eğitimi II.", **Türkiye'de Sanat Dergisi**. (Sayı No: 35: Eylül - Ekim 1998), s. 60 - 63.

### 3.3.2. Bauhaus Okulu

Sanata ilişkin öğretim ile ilgili olarak kurulan en önemli bir kurum 1918'de Walter Gropius tarafından örgütlenen Bauhaus sanat okuludur. Kurucuları arasında Klee, Schlemmer gibi ressam, mimarlar, heykeltıraşlar ve yazarlar bulunan bu kuruluşun öğretimi, duyu ve duyumlara dayanan becerilerin eğitilebileceği ve çağdaş sanatçının, madde yani malzeme ile amaç ve düşünceleri arasında çeşitli ve değişik bağlantılar kurabilmesi için yeni anlayışlar gerçekleştirebileceği esasına dayanmaktaydı.

Bauhaus bir devlet kurumuydu. Fakat eğitim ve öğretim ilkeleriyle, devlet eliyle kurulan sanat okullarından ayrılıyordu. Bauhaus, Weimar'daki Güzel Sanatlar Yüksek Okuluyla Uygulamalı Sanatlar Okulunu bünyesinde birleştirmişti. Çok amaçlı uygulamalı sanat okulu olarak kurulan Bauhaus'un amacı öncelikle, gelişen teknoloji ile çağdaş sanatın işbirliğini sağlamak, ve bu işbirliği ile sanatı halka götürmektir. Öğretim, mimarlık, resim, yontu olmak üzere üç ana sanat dalında toplanmıştı. Bauhaus, emeğe, el ustalığına dayanan Rönesans atölyelerini örnek almıştı. Orada olduğu gibi burada da öğrencilerin çalışmaları tek sanat dalında kalmıyor, buradan çıkanların sahne dekorunda, mobilya, tekstil ve sofraya kadar her türlü kullanmalık eşyanın tasarımını yapabilecek bir eğitimden geçmeleri isteniyordu<sup>13</sup>.

Teknolojik devrime, sanat eğitiminde devrim yaparak yanıt verecek usta sanatçıların yetiştirilmeleri de okulun amaçları içinde yer alır. Sanatçı, yetişmesindeki geleneksel dogmalara karşı çıkmakta, yaşantıların tam bir suretlerini (replica) yapmak olarak düşünmemekte, sanatı, yaşantılar ve duyumsal donatım ile kişilerin etkileşim halinde olduğu bir süreç olarak kabul etmektedir. Okulun sanat eğitimi anlayışına getirdiği, malzeme ve anlayışın, teknolojik süreçlerin, maddelerin ve insan algısı ile insan yaşantılarının bağlantısı, ilişkileri hakkında açıklık olmuştur. Bu okul; insanın anlatımsal gücünü geliştirebileceği, modern teknolojinin kullanılabilmesi süreçler

<sup>13</sup> Nazan İpşiroğlu ve Mazhar İpşiroğlu, *Sanatta Devrim* (İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş., 1993). s. 85.

hazırlanmıştır. Böylece kişinin duyumsal mekanizmasını ve anlatımsal gücünü bozabilecek bilim ve teknoloji yerine, bilim ve teknolojiyi duygusal yönden güven kazandıran bir araç haline koymuştur. Meslekten sanatçı ve teknik kişi yetiştirdiği için, öğretimi ona göre düzenlemiştir; ama asıl düşünce, insanın yaşantıları ile zihinsel her çeşit süreç ve malzeme arasında birleşimi bir yöntem geliştirip, yaşamı daha nitelikli kılmaktır<sup>14</sup>.

### 3.3.2.1. Bauhaus Okulu'nun Eğitim Programı ve İlkeleri

Bauhaus'un kuruluş programında iş eğitimi özellikle vurgulanır ve mimar, ressam, yontucuların işçi oldukları söylenir. Sanatta yaratıcılığı okul öğretemezdi, fakat sanatların temelinde yatan işçilik burada öğrenilebilirdi. Bauhaus'a girenlerden atölyelerde ve şantiyelerde çalışmaları isteniyordu. "Okul, atölyelerin hizmetindedir ve günün birinde atölye çalışmaları içinde eriyecektir. Bauhaus'da öğretmen öğrenci değil; usta ve çırak vardır" deniliyordu.

İş eğitiminin verimli olabilmesi, öğrencilerde yaratıcı güçlerin uyandırılmasına bağlıydı. Atölye çalışmalarında öğrencilerden hazır biçimleri taklit etmeleri değil, yeni yaşama uyacak yeni biçimler oluşturmaları bekleniyordu. Bu yüzden Kandinsky, Klee, Moholy, Nagy gibi yaratıcı sanatçılar atölyelerin başına getirilmişti. Gropius, kuruluş yıllarında marangozluk atölyesini yönetiyordu. Klee, vitray ve dokumacılık, Moholy - Nagy, metal işleri atölyesinin başındaydılar. Dış ülkelerden Le Corbusier, Maleviç, Lissitzky gibi tanınmış sanatçılar konuk, konuk profesör veya konferansçı olarak çağrılıyorlardı. 1920'de Weimar'da yapılan ilk Konstrüktivistler Kongresi'nde De Stijlçilerle diyalog kuruluyor; Doesburg, 1921 - 1923 arasında Bauhaus'a yakın çevrelerin çağırısı olarak Weimar'da dersler veriliyor, 1923'de öğrencilerin ve hocaların ortak çalışmalarının sergilendiği bir "Bauhaus Haftası" düzenleniyordu. Sergilenen yapıtlar arasında, Bauhaus hocalarından ressam Muche tarafından çizilmiş

<sup>14</sup> San, 1977, Ön. Ver., s. 10.

“deneme evi” projesi de yer alıyordu. Bauhaus haftasına Strawinsky, Oud, Einstein gibi yabancı sanatçı ve bilim adamları da katılıyorlar. Sergilerin yanı sıra hoca ve öğrencilerin, birlikte çalışmalarlarıyla hazırlanan tiyatro, müzik ve bale gösterileri yapılıyor, “Bauhaus Dergisi ve Bauhaus Yayınları” ile 1926 - 31 yılları arasında sesini dört bir yana duyurma olanağını buluyorlardı<sup>15</sup>.

Bütün bu çalışma biçimleriyle eskinin bir iş kolu havasını yansıtan Bauhaus’da öğrenciler,

- İlk aşamada gerecin biçimlenme ve teknik olanaklarını araştırıyorlardı.
- İkinci aşamada bu deneyimlerini tasarım ve teknik bilgilerle destekliyorlardı.
- Geçmiş ve çağdaş sanatın tüm dallarında bilgi ediniyorlardı.
- Doğa, derinlemesine bir bilim adamı gibi inceleniyor ve sonuçta elde edilen bilgiler sanatla ilişkisi kurularak yeni tasarım ve yapı unsurları olarak kullanılıyordu.
- Öğrencilere çok çeşitli alanlarda kendi gücünü ve yetisini tanıyabilme olanağı sağlanıyordu.

Okulun en bilinen uygulayıcılarından, Itten’in (Preliminary) temel tasarım kursu, şu çalışma bölümlerinden oluşmaktaydı:

1. En ince ayrıntıya kadar gördüğünü yansıtmaya denemeleri,
2. Duygu yüklü konuların öğrenci tarafından kendiliğinden yorumu,
3. Sanat yapıtlarındaki değerlerin çözümlenmesi, renk nitelikleri, çizgi ilişkileri, değer ve ölçü zıtlıkları gibi,
4. İki boyutlu çalışmalarla birlikte öğrenilebilen tasarım sorunlarını üç boyutlu tasarım sorunlarıyla kaynaştırmak.

Her ne kadar bu öğreti, sanat eğitime kesin ve ayrışma yaklaşımıyla geçmişin resim-çizim derslerini anımsatsa da ondan ayrılır. Bauhaus’da öğretimin temeli doğrudan deneyimdir. Resim-çizim derslerinde sorunların çözümleri öğrenciye hazır

<sup>15</sup> İpşiroğlu, Ön. Ver., s. 86.

verilirken burada öğrencilerin sorunu kendisinin anlayıp çözümü yine kendisinin bulması istenir. İlk yıllardaki resim-çizim derslerinde uygulanan tekrarlama ve kopyalama yöntemine karşılık, Bauhaus'da yaratıcılık ve tasarım esastır. Çizginin elemanları bu öğretilerde tasarımın elemanlarına dönüşür.

Bauhaus'un en önemli özelliği, öğretimde zihinsel ve sezgisel faktörlerin eşit ağırlıkta yer almasıdır. Teknik beceri ile duygu, sezgi, yaratıcılık eğitimi öğretim programlarında ussal olan sanatsal olanla bir düşünölmüştür<sup>16</sup>. Bauhaus'un öğretisinde de zaten öznel estetik duyarlılığı nesnel ve yorumsal olgular yoluyla açıklama, bu olguları sistematik olarak düzenleme ve aynı olguları belirli plan çerçevesinde uygulamaya geçme denemelerine yer verilmekteydi. Hem nesnel hem öznel bileşenlerin ortaya çıkarılması, bağımsızca ortaya konması öğretilerde yer almaktaydı. Böylece bir yanılla duyu ve duyuların eğitilmesi ilkelerine yaklaşan öğretim, aynı zamanda sanatsal formüllerin ussal yaklaşımla dizginleştirilmesini, öznel yaşantı ve nesnel bilginin sanata giden iki ayrı yol olarak ele alınmasını öngörmüyordu.

XX. yüzyılın başında seri malı yapan fabrikalar pazara hakim olmaya başlamıştı. Bauhaus, fabrikalardan sipariş alıyor, sanatçıların seri mallarına biçim vererek kalite kazandırmaya çalışıyor ve bu yolla Bauhaus üslubunun halk kesiminde yayılmasını sağlıyordu. Böylece okulla yaşam, sanat dünyasıyla endüstri arasında sıkı bir ilişki ve işbirliği kurulmuştu. Bauhaus, sosyal sorumluluk taşıyan, gereksinimlerine karşılık verebilecek olan yeni bir sanatçı tipinin yetiştirdiği bir okul oluyordu<sup>17</sup>.

Daha önce izlenimcilerin uğradıkları tepkiye anlatımcıların daha da şiddetle uğradıkları düşünölecek olursa, bu iletişimi kendine görev edinen bir anlayış olarak Bauhaus'un değeri açıktır. Önceden de varolan fakat asıl Bauhaus'un etki döneminde toplumca izlenmeye ve değeriendirilmeye başlanan, sanat hakkındaki kuramsal birikimler, sanat ile toplum arasındaki ilişkiyi de değeriştirmişti. Sanat, sanatsal üretim ve

<sup>16</sup> Kırıšoğlu, Ön. Ver., s. 33 - 34.

<sup>17</sup> İpşiroğlu, Ön. Ver., s. 86.

sanat tüketimi üzerine düşünceler, sanatçıların kendi sanatları üzerine yazdıkları kuramsal yazılar ve sanat kuramlarına ilişkin yazımlarla, belli başlı üç toplumsal işlevi de yerine getirmiş oluyordu. Sanatçıların kendilerini anlatmaları ve dolayısıyla toplumca anlaşılmaları, toplumda sanat ile kurulan bir iletişimin başlaması; bu iletişimin kurulabilmesi için bir ön koşul olan sanat olgusu ve sanatsallık üzerine okullarda verilen bilgilerin gerekliliğinin temellendirilmesi, özellikle sanatçıların kendi yarattıkları hakkında açıklamalar yapmaları, çoğunlukla gizemli bir olgu olarak benimsenen sanatsal süreçlerin de tanımlanabilir olduklarını ve kurama dayalı olabildiklerini vurgulamış oluyordu. Böylece sanatın kuramsal, kavramsal, ussal yanı ortaya çıkıyor, toplum için bir bilinmezlikler alanı olmaktan kurtuluyordu<sup>18</sup>.

### 3.4. Sanat Eğitime İlişkin Yapılanmalar

19. yy'ın yarısından başlayarak önce endüstrileşme sürecinde başta giden ülkelerde olmak üzere geniş kitlelerde sanat eğitime ilginin arttığı yada artırıldığı bir gerçektir. İlk İngiltere'de kendini gösteren bu anlayışla birlikte yapılacak yenilikler Almanya'ya ve oradan da Avusturya'ya ulaşmıştı.

1870-75'lerde Rusya'da, 1873'lerde Avusturya ve 1885'lerde Amerika Birleşik Devletleri ve Kuzey Avrupa Ülkelerinde, 1886 - 87'lerde de Almanya'da başlayan yeni bir sanat yada daha doğru değişik zanaat eğitimini beliriyordu. Bu eğitimin uluslararası karakteri ise özellikle, 1900'de Paris'te düzenlenen ve başlıca çizim derslerinin önemini vurgulandığı uluslararası kongrede güç kazandı<sup>19</sup>.

1901'de, Dresden'de, 1903'de Weiman'da ve 1905'de Hamburg'da yapılmış bulunan ilk sanat eğitimi kongrelerinde ortaya atılan görüşler ve yapılan çalışmalar, bu anlayışın giderek etkinlik kazanmasına ve dünya genelinde yaygınlaşmasına imkan sağlamıştır.

<sup>18</sup> San, 1983, Ön. Ver., s. 102 - 103.

<sup>19</sup> Aynı, s. 63.

1928’lerde ise, “Sanat ve Eğitim” bütünlüğü içinde daha bilimsel ve pedagojik içerikli bir ders niteliği kazanan anlayış gelişmiştir. Tam bu gelişmelerin sonucu, bireyin duygu ve düşünceleri arasındaki bağlantıyı sağlayan sanatın, eğitimle birleşmesi insanda, (çocukta) duygu, düşünce uyumunu sağlayıcı etkisi adeta keşfedilmiştir. Eğitimdeki bu yeni görüş, özellikle sanatın, özgün ve yaygın eğitimdeki olumlu işlevi farkedilerek eğitim sürecine daha etkin bir güç kazandıracağı varsayılmıştır<sup>20</sup>.

Eskiden sanat çocuğa devredilen bir ders iken, şimdi onun fikir ve duygularını dışa aktarabildiği bir araç olmuştur. Bir zamanlar öğretmen çocuğa nasıl resim çizileceğini gösterirken şimdi böyle bir şeyin ne denli yanlış olduğu anlaşılmış bulunuyordu. Artık çocuğa “resmin nasıl çizildiğini” değil, coşturucu konularla onu doğru yola aktararak resmin yapılması sağlanıyordu. Onu, kendi özgün gidişine bırakıp hiçbir şekilde resmin yapılışına karışılmayıp “kendi kişisel ayrılıklarımız gibi her çocuğun da öz inancı, bir anlatım biçimi vardır” düşünceleri hakim olmuştur<sup>21</sup>.

17. yy.dan beri ortaya çıkan eğitim süreçleri içinde batı ülkeleri ve bu toplumlardaki okul anlayışı adeta çağdaşlaşırçasına, eski okul tipinden çıkarak yeni okul görünümünü kazanmayı başarmıştır. Bir yandan da, ülkelerin ünlü eğitimcileri, kendi görüşleri paralelinde sanat ve iş eğitimi anlayışını yönlendirmeyi ihmal etmemişlerdir. Gelişen, değişen toplum yapısı içinde insan ve özellikle çocuk, genç ve yetişkin psikolojisini gözlem ve inceleme yöntemleriyle özümleyerek yeni bulgular ve kavramlar ortaya çıkarmada bir anlamda yarış etmişlerdir<sup>22</sup>.

Eğitimciler ve bu etkinlikleriyle tüm dünya eğitimini etkileyen ünlü psikolog, pedagoğ eğitimcilerden bazıları, Pestalozzi, Froebel, Kerschenštainer, John Dewey, Franz Çizek, Gesell, Herbert Read sayılabilir.

<sup>20</sup> Galip Türkdöğän, **Sanat Eğitim Yöntemleri** (İkinci Basım, Ankara: Kadiođlu Matbaası, 1984), s. 23.

<sup>21</sup> Zerrin Kehremuyi, **Çocuğun Resim Eğitimi** (İstanbul: Redhouse Yayınevi, 1985) s. 1.

<sup>22</sup> Türkdöğän, **Ön. Ver.**, s. 23.

Bu eğitimcilerden Pestalozzi (1746 - 1827) çizim derslerinin eğitimin öteki alanlarla ilişkisini kurarak çocuğun zihinsel gelişimini güçlendirmeyi amaçlar. “Çizim sanatıyla ölçme sanatı biri ötekini tamamlayarak göz ve elin uyumunu sağlar” ilkesinden hareketle sanat, sanatsal ürün vermek için değil, başka eğitsel işlemlere doğru öğretilir. Örneğin kare ve dikdörtgenler temel formlardır. Bunları oluşturan açılar ve eğikler ölçülebilir bir durum için ayrıştırılır. Çizgi bu yöntemle öğretilen duruma getirilir. Böylece çocuk için önce kuralları yaratmak, sonra bu kuralların ışığında ona yeni deneyimler kazandırmak amaçlanır.

Eğitim amaçlı resim ve çizim derslerinde, Froebel ve öğretim yöntemi de yer alır. “Eğitim çocuğun çevresiyle uyumlu birliktelik içinde yetişmesidir” diyen Froebel, çalışmalarını oyunvari etkinlikler içinde sürdürür. Biçim, renk, nokta, çizgi gibi kavramlar çeşitli malzeme ve tekniklerle belirli bir dizge içinde öğretilir. Bu dizgisel öğretim gerçekte çocuğu yormadan oyunvari, eğlenceli bir biçimde yapılır. Froebel’in oyunu gelişigüzel bir oyun olmayıp, özel bir yapı ve sıralama içinde bir dizi etkinlikler toplamıdır. Karşıtlık, uyum, simetri gibi bilgilerin öğretildiği bu etkinliklerle Froebel’in okulları ve o yıllarda birer ilköğretim sanat okulları gibi çalışmıştı.

Dewey’e göre ise, insanın temel gereksinimi çevreyle ilişkide denge ve uyum sağlayarak büyüme. Yaratıcılık tüm eğitim alanının ve en önemlisi sanat eğitiminin vazgeçilmez alanı haline gelmiştir. Her şey çocukta düş gücünü ve yaratıcılığı geliştirmeye yönelik olarak değerlendirilir. Çocuklara resimli kitap verilmesi önerilir. Yazılar, düşlem yoluyla çocukta zihin resimleri oluşturmada yeterlidir. “Aynı anlamda müzelere ve galerilere, çocuk yaşam ve doğa ile yeterince deneyim kazanmadan götürülmemelidir. Aksi halde müze ve galerideki resimler öğretici olmaktan çok çocuğu kopyacılığa götürecektir ve yaratıcılığı kısıtlayacaktır” gibi düşünceler önem kazanarak eski sistemin tam tersine kopyacılıktan uzaklaştırıcı düşünceler ağırlık kazanmıştır.

Aynı yıllarda çocuk sanatı kuramında Viyanalı sanat eğitimci Çizek’de önemli bir

isimdir ve “Bütün çocukların anlatacakları bir şeyleri vardır. Bu anlatım sürecinde bitmiş işten çok çocuğun gelişimi üzerinde etkili olmak önemlidir” diyerek çocuğun gelişiminin önemini vurgulamıştır<sup>23</sup>.

Herbert Read'a göre de eğitimde en önemli hususlardan birinin, psikolojik yönelişleri, ruhsal tutumları bilmek olduğunu ileri sürmektedir. O'na göre estetik duyarlılığın eğitilmesi, eğitimin en önemli ve temel görevlerinden biridir. Read'ın kuramına göre tüm anlatım ve kendini ifade yöntemleri, şiir ve edebiyat, müzik yada diğer anlatım biçimleri ve gerçekliğe birleştirimci biçimde yaklaşım her çeşit form, estetik eğitimin kapsamına girer. Sanat eğitimi kavramıyla, salt görsel plastik alandaki eğitim değil, tüm ifade tarzını kapsayan bir eğitimi kastetmektedir. Dewey'de Read ile hemen hemen aynı düşüncüyü paylaşmaktadır. Tüm eğitim etkinliklerinin, dış malzemeyi kullanmaya değil, çocuğun bu içgüdümsel, tepkisel etkinlik ve tutumlara yönelik olması gerektiğini söyler.

Bütün bu kavramların tartışıldığı sanat eğitimi kongreleri, başlangıçta sanatı ve sanat eserini, eğitimin baş aracı olarak kabul eden abartılmış birtakım yarışlardan sonra, 1928'lerde sanat eğitiminin, bir başka deyişle tinsel eğitimin, akılcı ve nesnel eğitimin yanında yer alarak öğretime girmesi ve okullarda buna ilişkin dersler okutulması biçiminde anlaşılmaya başlanmıştır<sup>24</sup>.

### 3.5. Türkiye'de Sanat Eğitimi'nin Gelişimi

Cumhuriyet öncesi yenileşme hareketlerinden önce; sanat eğitimi usta - çırak ilişkisi görünümündedir. Özgün eğitimde yenileşmeler 1773'de başlar. Önce askeri sonra sivil okullar kurulur. Mühendishane-i Bahri Hümayun 1773'de kurulduğunda programında resim dersi bulunmaktadır. İlerki yıllarda pek gelişme gösteremeyen bu okulun 1793'de açılan Mühendishane-i Berr-i Hümayun ile yeni düzenlemeler yapıla-

<sup>23</sup> Kırıçoğlu, Ön. Ver., s. 22 - 25.

<sup>24</sup> San, 1977, Ön. Ver., s. 1 - 2.

arak öğretimi birleştirilmiştir. II. Mahmut Avrupa'ya sanat eğitimi için öğrenciler gönderir. 1834'de de Mehterhane'nin kaldırılması ile Mizika-i Hümayun Mektebi açılır. Orta öğretim kurumu olan Idadi ve Rüşdiyelerde zorunlu resim dersleri vardır. Bu derslerde uygulanan kopya yönteminde doğrudan beceri öğretimine dayalı çalışmalar yapılmaktadır. Dersler öğretmen tarafından çizilen ve kopya ettirilen geometrik formlar, bitkisel motifler, taş baskılar, notürmort ve peyzajlardan oluşur.

Tonguç, kitabında o yılları şöyle anlatır; "Rüştiyelerde Litagrofya; canlı cansız modelleri, peyzajları, yahut tahtaya çizilen basit krokileri çizdirmek an'anesi vardı". Yöntem zamanla kara tahtaya çizilen resmin öğrencilerce kopyasına dönüşür. Kartpostallardan olduğu gibi yada büyültülerek kopya da çalışmalar içinde yer alır. Bu çalışmalarda amaç çocuğa ne resmin gramerini öğretmek, ne kolaydan zora bir uygulama ile teknik beceri kazandırmaktır. Öğretim salt kalıp biçimlerin çizimini yaptırmaktan öteye geçmez. Böyle bir resim dersinin işlenmesinde meslekten öğretmene gerek yoktur, düşüncesiyle okulun yanında bu işten anladığını sanan, çoğunlukla azınlıklar arasından gelen kişiler bu dersi verir. Daha sonraki yıllardan kopyaya karşı yeğlenen kolaydan zora yöntemi, okullarda bir yenileşme hareketinin sonucu olarak görülebilir. Tanzimatla birlikte örgün eğitim alanında büyük çabalar harcandığı görülür. İlk kez öğretmen yetiştiren meslek okulları açılır. 1863'de Darülfünun (Yüksek Öğretim) okulları açılmıştır.

1882'de açılan Sanayi-i Nefise Mektebi batılı anlamda sanat eğitimi uygulayan ilk okuldur. Osman Hamdi Bey'in kurduğu okulda; resim, heykel, mimari ve gravür bölümleri açılmıştır. Okulu bitiren öğrenciler yurt dışında eğitim görmüşlerdir.

II. Meşrutiyetin ilanından sonra İstanbul Darülmualimin müdürlüğünü yapan Sait Bey (1880 - 1968) programlarda, resim, eliş, musiki derslerinin yer alması için büyük çaba göstermiştir<sup>25</sup>.

<sup>25</sup> İsmail Hakkı Tonguç, *İlk ve Orta Muallim Mektebinde Resim-El İşleri Sanat Terbiyesi*, (İstanbul: Devlet Matbaası, 1932), s. 35.

Eğitimde güzel sanatların önemini vurgulayan, savunan ilk eğitimci İsmail Hakkı Baltacıoğlu'dur. (1886 - 1978) Pedagoji, Elişleri ve Yazı öğretmenliği yapmıştır. 1910'da inceleme için Avrupa'ya gönderilir. Döndüğünde sanat eğitimi üzerine konferanslar verir. Yazı ve kitapları ile eğitim sisteminin yenileşmesi için çaba gösterir. Resim programları yapar. Derslerde doğal motifler, imgesel kompozisyonlar yaptırır. Aynı dönemde öğretmen okulu müdürü, M. Satı Bey'in "Basitten Mürekkebe" adlı yazıları örnek olarak gösterilebilir. Satı Bey'in önerdiği yöntemde, önce iki boyutlu çizimler, sonra üç boyutlular, önce basit çizimler sonra karmaşıklar gibi ardıllı ilkesine bağlı çalışmalara yer verilir. Ancak daha sonraki yıllarda (1915) Yeni Fikir dergisinde İsmail Hakkı Bey'in "Resim Öğretmeninin Yolu" adlı makalesi ile, Resim Usulü Tedrisi" adlı el kitabı yayınlanır. Avrupa'dan ülkeye yeni görüşler getirir ve eski yöntemlerin bırakılmasını önerir. Resim dersinin daha doğal, daha yenilikçi bir yöntemle öğretilmesi gerektiğini savunur. Kendi yazıları da dahil olmak üzere eski yazıları çağdaş görüşü yansıtmadığından eleştirir<sup>26</sup>.

1914'de Darülbeyti Tiyatro okulu, 1916'da Darülhan (konservatuar) açılır. 1921-1922 yılları arasında dönemin Eğitim Bakanlığını yapan Vehbi Efendi, zamanında toplanan program komisyonu; müzik derslerinde ilahiler öğretilmesini, çizgi dersi adını alan resim dersinde de canlı bir şeyin resminin yapılmaması kararlaştırılır. Ancak Kurtuluş Savaşı'ndan sonra uygulamadan vazgeçilmiştir.

1924'den başlayarak eğitim uzmanları ülkeye davet edilir. Atatürk'ün düşünce ve uygulamalarını içtenlikle benimsemiş olan dönemin "Maarif Vekili" Mustafa Necati Bey uzmanların verdiği raporları değerlendirir. Bu raporları; yenileşmelerine dayanarak yapar. 1924'de incelemelerde bulunan John Dewey raporunda sanat eğitime yer vermiş, öğretmen yetiştirilmesi için kurslar önermiştir. Daha sonra 1927'de Akademi içinde resim öğretmeni olmak isteyenlere Öğretmenlik formasyonu veren kurs açılmıştır. İlkokullardaki el işleri ve resim kursları için Stiehler getirilmiştir. Stiehler, incele-

<sup>26</sup> Kırıçoğlu, Ön. Ver., s. 41.

meleri sonucunda “Sanat Terbiyesi Hakkında” kısa bir rapor vermiştir. 1925’de yine iş eğitimi ile ilgili Almanya’da meslek okulu kurucularından, Alfred Kühne incelemelerde bulunarak konu ile ilgili rapor sunmuştur. Raporların önerileri doğrultusunda Avrupa’da incelemeler yapmak üzere eğitimciler gider; İsmail Hakkı Tonguç, sanat eğitimi için Almanya’ya gönderilir. Döndüğünde Bakanlıkta önemli çalışmalar yapar. Köy Enstitülerini kurar. İş eğitimi önem kazanır<sup>27</sup>.

Cumhuriyet dönemine kadar resim derslerinde batı ile bireysel ilişkilerin getirdiği kimi, görüşlerde dahil kolaydan zora, kopya, kolay resim çizmeye yönelik kartpostalardan yararlanma, bezeme çalışmaları, ... gibi birçok yöntem yer alır. O dönem Maarif Rehberinde şöyle anlatılır; “Eski resim öğretimi çocuk görüş ve biçimlendirmesinin kendine göreliğine inme gereği duymamıştı. Çok yanlış olarak o zamanın eğitimi, büyükler için olduğu gibi çocuklar içinde basitten karmaşığa giden yolun, kolaydan zora gitmekle eş anlamlı olduğunu kabul etmekle büyük hata işliyordu. Bu görüş sonucunda çocuğun doğal resim dili geliştirileceğine resim gramerini öğretmek istemekle onun bu yeteneği boğuluyordu”.

Dil devrimi başta olmak üzere birçok yeniliklerin birbirini izlediği, Cumhuriyet dönemi kültür tarihimizin canlı ve parlak bir dönemidir. Yeni bir ulus olma, yeni bir toplum olma yolunda çağdaşlaşmaya doğru bir süreç yaşanır. Atatürk ümmet olmadan ulus olmaya geçişin gerekliliğini her fırsatta vurgular. Ulusal benliği bulmada sanata ve sanatçıya güvenir. 1 Mart 1923 tarihinde Büyük Millet Meclisinde, Gazi Mustafa Kemal söylediği nutkunda, Milli Eğitim amaçlarını, metotlarını çok güzel biçimde saptamış ve açıklamıştır; ve vatanın önemli merkezlerinde, müzeler ve güzel sanatlar sergileri kurulması gerektiği gibi açıklamalarda bulunmuştur<sup>28</sup>.

Ulus olma bilinci, bireysel ve toplumsal kendi öz varlığını araştırma ve kendi değerlerini benimseme yolunda çalışmalarla desteklenir. Sanatta amaç halka ulaşmak ve halkla bütünleşmektir. El sanatları, halk sanatları ve halk bilimi araştırmaları yapılır. Bu

<sup>27</sup> Tonguç, **Ön.Ver.**, s. 50.

<sup>28</sup> **Aynı**, s. 57.

araştırmalar görsel sanatlarda ulusal kültür temelini atılması bakımından önemli girişimlerdir. Sanatın temel kültür sorunlarından biri olduğu sık sık vurgulanır. Sanat eğitiminin sorunları ulusal eğitim sorunlarından bağımsız düşünülemez. Bu amaçla ülkeye pek çok yabancı uzman gelir. Hemen uygulamaya konan John Dewey'in raporudur. Bu raporda okulların çalışma mekanları, programları, ders araç ve gereçleri bakımından yeniden düzenlenip zenginleştirilmesi önerilir. Raporda yer verilen resim ve el işleri ile ilgili konular şunlardır:

1. Okullarda resim ve el işleri atölyelerinin kurulması ve bu işliklerin gerekli araç ve gereçlerle donatılması.
2. Yüksek eğitime devam etmeyecek kişilerin yaşamlarında kendilerine bilgi ve becerilerin kazandırılmasında ve bilginin yaşama geçirilmesinde uygulamaya ve özellikle el işlerine önem verilmesi.
3. Görsel sanatlarda (Resim; çizgi, boya sanatları olarak raporda yer alır) yeteneklerin geliştirilmesinin bireysel ve toplumsal önemi ve yararı.

Dewey'in raporu üzerine, ortaokullara öğretmen yetiştirmek amacıyla; Ankara'da 1926 yılında Gazi Orta Öğretim Okulu (Gazi Eğitim Enstitüsü) açılır. İlk, orta, lise resim iş programları değiştirilir. Okullarda resim iş odaları ve işlikler kurulur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında bu hareketli dönem sürer. Çocuk resimlerinden oluşan sergiler açılır. Bir grup eğitimci Avrupa'ya sanat alanında uzmanlık eğitimi için gönderilir. Bu eğitimciler; Şinasi Barutçu, Mehmet Ali Atademir, Malik Aksel, İ. Hakkı Uludağ'dır. Bu eğitimciler dönüşlerinde, Gazi Orta Öğretim Okulu içinde 1932 yılında "Resim Bölümü" açılır. Batıda gelişen "El İşleri Hareketi" olarak bilinen bir akımda etkisiyle daha sonra resim bölümünden bağımsız bir de "iş" bölümü kurulur. Daha sonra bu iki bölüm birleşerek "Resim-iş" adını alır<sup>29</sup>.

<sup>29</sup> Kırıçoğlu, *Ön. Ver.*, s. 42 - 44.

Sözü edilen eğitimciler, bölümdeki ilk programı oluştururlar. Amaç, sanat eğitimcisi yetiştirmektir. Bunu sonraki yıllarda sanat eğitimi veren kurumlar izler.

Ülkemizde sanat eğitimi tarihinde, Resim-iş Bölümü önemli bir yere sahiptir. Orta öğretime resim-iş öğretmeni yetiştirme yanında, yetenekli, becerikli pek çok sanatçı kültür yaşantımıza kazandırılmıştır. Daha sonra açılan üniversitelerin, Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Resim-İş bölümleri yine aynı kaynaktan beslenmiştir.

Cumhuriyet döneminin bir başka etkin eğitim kurumu, eğitim ve kültür tarihimizin en önemli kuruluşu kuşkusuz Köy Enstitüleridir. İş eğitimi ilkelerine dayalı, köyün çok yönlü kalkınmasını amaçlayan bu kuruluşlarda sanat çalışmaları büyük önem taşır ve eğitimin bütünlüğü içinde bu bütünün en vazgeçilmez parçasıdır.

Batıdaki “Bauhaus” gibi enstitülerin eğitim yaşamına 1947’de son verilir. Daha sonraki yıllarda, iş eğitimi gittikçe yozlaşır. Ya yarara yönelik eşyanın küçük modelini yapmaya yada ne olduğu belirsiz boşuna emek kaybına neden olan yoz işlerin yapımına dönüşür. 1972 yılında iş dersi ve bir program değişikliği ile “İş Ve Teknik Eğitimi” adı altında öğrencinin yaratıcı düşüncesini geliştirmeyi amaçlayan bir ders konumuna getirilir. Amaç ne salt el becerisi, ne kısa yoldan çocuğu yaşama hazırlamaktır. Amaç öğrencinin yeteneğini belirleyerek yönlendirmediir. Bu yeni programda geleneksel el sanatları öğretimi ve “iş terbiyesi” yerine daha yaratıcı, sanatsal, işlevsel bileşenleriyle teknolojik çağa uygun bir tasarım dersi düşünülür.

Bütün bu önerilere karşılık, sayıları çok az olan çeviri yada telif kitaplarında ise, bu isteklerin tersine uygulamalara rastlanmaktadır. Örneğin “10-15 yaşlarındaki çocuklar için resim dersleri” adlı kitabın bir bölümünde çocuklara çizecekleri hayvan resmi için ön bilgiler verildikten sonra çocukların çizgide izleyecekleri yol şöyle gösterilir: “Hayvanın yüzü bize dönük olsun; en büyük yüzeyi gövde oluşturuyor ve bacaklar üzerinde bulunuyor; hayvanın kanatları olabilir ancak gövdeyi taşıyan iki bacak çizmek gerekir”. Çalışmanın devamı olarak; “özetlenen bu noktalar taslak halinde

kara tahtaya çizildi” denir. Tahtadaki örneğe bakarak öğrenciden kuş yada kedi resmi çizmesi istenir. Kitapta bir de hayvanın hareketinin modeli yer alır. Yazara göre, bu kara tahtaya çizilen resim dahil her bilgi çocuğun nesnelere ilişkin imgelerini canlandırmaya yöneliktir.

Amaç, her ne kadar çocuğun doğa karşısında imgelerini zenginleştirmek ise de, kitapta yer alan açıklamalardan ve örnek resimlerden çocuğa görmeyi öğretmek adına kalıp biçimler ezberletildiği açıklanmaktadır.

1950’li yıllarda ise “Sanat Yoluyla Eğitim” görüşü yaygınlaşmaya başlar. Ünlü estetikçi, Suat Kemal Yetkin, bir makalesinde şöyle yazar: “Bugünkü insanın ruhsallığı, insan tabiatının temel unsurlardan hiçbir feda etmeksizin bu unsurları uyumcu olarak geliştirmeyi ve bu gelişim içinde yetenekleri doruğuna götürecektir. Yalnız burada bir noktayı iyice belirtmek yerinde olur, Sanat eğitiminin amacı, sanat için eğitim değil sanatla eğitimidir”.

Sanat eğitiminin işlevi ülkemizde de eğitimin işlevine yenik düşmüştür. “Çocuğun özgürlüğü”, “Yaratıcılık eğitimi” görüşü olarak yaygınlaşır. Zaman zaman müfredat programlarında düzeltme çalışmaları yapılsa da bu tümce değişikliğinden öteye gitmez<sup>30</sup>.

Sanat eğitimi; Milli Eğitim Şuralarında da ele alınmış ve öneriler sunulmuştur. 1973 yılında yürürlüğe giren Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 33. maddesinde öngörülen; güzel sanatlar alanında öğrencileri yetiştirmek üzere orta öğretim seviyesinde aynı okullar açılabilmesi, ancak 1989 - 90 öğretim yılında İstanbul Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi’nin açılması ile uygulama alanı bulmuştur. Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin sayısı 1992 - 1993 yılında çoğalmıştır. Ankara, Adana, Bursa, Bolu, Diyarbakır, Eskişehir, İzmir, Kayseri ve Kütahya illerinde de eğitim ve öğretime açılmıştır.

<sup>30</sup> Aynı, s. 45 - 48.

### 3.6. Diğer Eğitim Yöntemleri

#### 3.6.1. Kolaydan Zora Gitme Yöntemi (Basitten Karmaşığa)

Basitten karmaşığa ilkesine bağlı bu yöntemle sanat eğitiminde verilecek bilgilerin kolaylığı, çoğunun yapısına uygun düşen görüş egemendi. Kolaydan zora giderek, amaçlar temelde kalmak koşulu ile düşünmek daha da geliştirilerek çocuklara, gördüklerini doğru çizmede yararlı olacak çalışmada bulunması önerilmekte idi. Çocukların, kolayı içgüdüsel çizgilerden başlayarak karışık biçimleri daha kolay irdeleyecekleri varsayılıyordu. Bu düşünce ile çocuklar soyut (ilkel) çizgileri deneyimler, izlenimler, araştırmalar yolu ile öğrenirlerse, giderek karışık biçimleri de kolayca kavrayacaklardı oysa çocuk-doğa ilişkileri yalnızca çizgisel bir anlayışla değil doğanın algılanışı biçimi ve bu algıların çeşitli sentezlerinin ortaya konusu ve yorumları ile ancak bir eğitim değeri ortaya çıkarma amaçlarına dönüktü. Bu yöntem bugün geçerli bir yöntem değildir. Çocuk çalışmalarında gösterdiği gelişmeyi, çizgi deneyimlerinde değil çevre-varlık ilişkilerine yöneltir. Bu nedenle sanat ve iş eğitiminde amaçlanan yere varmanın bu yöntemle de gerçekleşmeyeceği bazı eğitimcilerin eleştirileriyle vurgulanıyordu<sup>31</sup>.

#### 3.6.2. Çocuğun Sanat Eğitiminin, Çocuğun Genel Eğitime Hizmeti Görüşü

Bu yöntem ilk defa 19. yy. ortalarına doğru ünlü eğitimci Pestalozzi'nin önerdiği bir yöntemdir. Çizgi, geometrik şekiller ölçü kavramlarının sanat ve iş eğitimlerinde etkin olmasıyla çocuğun düşünme araştırma ve yaratma yeteneğinin gelişeceği savunuluyordu. Böylece çocuğun zeka düzeyinin yükseleceği iddia ediliyordu. Bu düşünce ile Pestalozzi, "çizgi sanatına bir temel kurabilmek için bunun ölçü sanatıyla birleşmesi gerekir" der<sup>32</sup>.

<sup>31</sup> Türkdoğan, *Ön. Ver.*, s. 24.

<sup>32</sup> M. Zahit Büyükişleyen, *Sanat ve İş Eğitimi Metodu Sınıf III*. (Ankara: Yaygın Yükseköğretim Kurumu, 1977 - 1978), s. 18.

Bu uygulama çocukta bir takım aksaklıklara yol açmaktadır. Çünkü yaratıcılığı geliştireceğine kısıtlanmasına neden oluyordu. El işleri hareketi el ve gözün birlikte çalışması çocuğun zekasının gelişmesini sağlar, ayrıca iş çalışmaları, el işleri o devirde toplumun kültürün ve okulun aktüel taleplerine bağlı olarak küçük el sanatları ve basit eşya yapımına yönelmişti. Bu çalışmalar, bizdekinin biraz dışında meslek vermekten çok kişiye güven duygusu verme müşterek çalışma ve sorumluluk kazandırma gibi eğitsel amaçları kapsamaktadır. El işi bizim okullarımıza 1913'lerde girmiştir. Okullarda veya yüksekokullarda okuma fırsatı bulunmazsa bir çırak olarak usta yanında çalışma olanağı sağlayacağı düşüncesi ile bu ders konulmuştur. Fakat bu olumlu bir düşünce değildir. Bir askı yapmayı öğrenen çocuk bunu piyasada çoğaltma fırsatı bulamayacaktır. İş bulma yönü böylece suya düşmektedir. Bugün amaçlar tamamı ile değişmiştir. Okullarda bu derste alet kullanma, şekil arama gibi yetenekler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Pestalozzi'nin bu yöntemi uzunca bir zaman tüm Avrupa, hatta dünya okullarınca benimsendiği gibi ülkemiz okullarında da uzun bir süre etkisini gösterdi. Daha sonra bu görüş 20. yüzyılda önemini yitirmeye başladı<sup>33</sup>.

### 3.6.3. Bellek Eğitimi Yöntemi

Pestalozzi'nin eğitim anlayışına ilk tepkilerden birisi İngiltere'de ortaya çıktı. Bellek eğitimi yöntemi olarak nitelenen bu görüşe bakış açısı şu idi; sanat ve iş eğitiminde ön planda tutulması gereken şey çocuğun yaratıcılığı olmalıdır. Çocuğun, sanat ve iş eğitiminin kazandıracağı her şey için önce çocuğun çevreyi tanınması, çevre inceleme ve araştırmanın şart koşulduğu bu yöntemde, Pestalozzi'nin tersine çocuğun salt çizgi, geometrik şekiller, ölçü (oran) gibi katılıklardan uzak tutulması yeğleniyordu. Çocuğun gözü önündeki maddeler çoğaltılıyor. Dolayısıyla öğretmenin de görevleri çoğalıyor, çocuğun izlenimlerini canlı tutmak için öğretmen konuyu zenginleştiriyordu.

<sup>33</sup> Türkođan, Ön. Ver., s. 25.

Sanat eğitiminin tek amacı, çocuğun kafasını geliştirip aktarması değil, bunun yanında yaratıcılığın ön planda tutulması gereğidir. Sanat eğitiminde öğrenilecek çok şey vardır. Bu da aslında çevreyi tanıma şeklinde olmaktadır.

#### 3.6.4. Çocuk Sanatı Yöntemi

Yöntemin öncüsü, eğitimci, Franz Çizek'tir. Eğitimci, bu görüşünü 20. yy. içinde Viyana'da ortaya koydu. Çocuk ve çocuk resimlerine karşı aşırı bir tutkusu olan Franz Çizek, sanat ve iş eğitiminde çocukların katı ilkelere kurtarılması, özgürce bir çalışma ortamı yaratılmasını savunuyordu. "Çocukların resimleri birer sanat eseri gibi değerlendirmelidir" der. Bırakınız çocuklar serbest olarak büyüsünler, gelişsinler, olgunlaşsınlar demektedir. Hatta bu konuda daha ileri giderek çocukların resimlerinin müzelere konulması fikrini ortaya atmıştır. Çizek'in sanat eğitimine getirdiği en büyük iyilik; çocukları katı ilkelere kurtarıp, kendilerini rahat ve serbest olarak ifade etmelerine ön ayak oluşudur. Bu günkü anlayışa uymayan tarafı ise çocuklara bir yön verme ilkesini gütmemesidir. Halbuki çocuğa bir şey öğretmeden çocuk yaratıcılık kaydedemez. Bu bakımdan Çizek'in fikirleri tamamen benimsenmemektedir<sup>34</sup>. Çizek ise tam tersine, özlenen sanat ve iş eğitimi amaçlarına böyle varılabileceğini savunuyordu. Eğitimcilerin, yönlendirme görevini görmemezlikten gelmesi, yöntemin eleştirilecek en belirgin yönüdür.

#### 3.6.5. Psikolojik Yöntem

Bu Çizek'in metoduna paralel olarak psikolojik metot adı altında bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır. Çocuğu tanımaya çalışan ve çocuğun gelişimine göre amaçlar hazırlayan bir yöntemdir. Bu, yöntemin esas şartını oluşturmaktadır. Bu düşünce açısından bakıldığında psikolojik yöntemi, sanat eğitimcisi, Franz Çizek'e yakın bir yöntem sayabiliriz. Çocuğu ve onun psikolojik varlığını ön plana aktardığı için daha çağdaş bir yöntem olarak amaçlandığını söyleyebiliriz. Bizde bu amaçları

<sup>34</sup> Büyükişleyen, Ön. Ver., s. 20.

bilerek çocuğun eğitilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Ancak bu çocuk psikolojisine dayanarak ortaya çıkmış metotda sanat eğitimi, çocuğun tüm gelişimini etkiler. Bu tür gelişime göre bir eğitim uygularsak çocuğun eğitilmesini sağlamış oluruz.

### 3.6.6. Sanat Yoluyla Eğitim

Bu görüş, İngiltere’de sanat eğitimcisi Herbert Read tarafından ileri sürülmüştür. “Sanatın Anlamı” adlı kitabında bu konuyu işlemiştir. Bu konuda çalışma yapan, Victor Lauren Felde’de, “Yaratıcılık ve zihni gelişim” adlı eseriyle açıklamalarda bulunmuş, fikirler ortaya koymuştur. Ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel durumundan kaynaklanarak gelişen bu sanat ve iş eğitimi anlayışında Herbert Read, sanayileşmiş, tüketici bir toplum tutkusuna kapılmış olarak eğitim görüşünü savunma yolunu izlemiştir. Toplumların bireylerinin ruhsal çöküntülerini, dağılıklarını, bölünmüşlüğü, yalnızlığını ve yabancılaşmalarını gözleyerek sanat ve iş eğitimi yöntemini tek bir çare olarak düşünmüştür.

20. yüzyılın sanat eğitilimini derinden etkilemiş olan Herbert Read, “Sanat Yoluyla Eğitim” adlı kitabıyla tüm dünyada ve ülkemizde de tanınmıştır. Bir kitabında eğitilimsel bir program ortaya koymak istediğini, asıl amacının sanatın en geniş anlamıyla pedagojik dönem ve ağırlığını vurgulamak olduğunu belirtir. “Sanat için eğitim değil, daha iyi bir deyişle, görsel ya da plastik bir alanda eğitimi değil; eğitimin belli bir formunu amaçlıyorum. Kendini ifade etmenin tüm biçimlerini, şiir, müziği de içine alan birleştirici ve bütünleştirici bir yöntemi talep ediyorum. Belki bunun için estetik eğitim deneyimi en uygun kavramdır. Bununla amaçlanan, insanın bilincinin, usunun ve yargılama gücünün temelinde yatan duyuların eğitimi olmalıdır” demektedir. Read’in tezi, eğitimde sanatın gerekliliğidir. Çünkü sanatta iyi ve güzel birdir.

Read’ın kuramının anahtar sözcüklerinden biri “Kişilik” ise, diğeri de “Doğa”dır. Ona göre sanat, ne yazınsal içerikten, ne öykünmecî içerikten, ne de ahlaksal

içerikten çıkabilir. Sanat için tek ölçüt doğadadır. Onun için sanat eğitiminde özgür ifadeyi engelleyip kitleyecek her türlü etmeni ortadan kaldırmak, yeti ve güçlerin özgürce gelişip serpilmesini sağlamak gerekir. Sanat eğitimin asıl amacı, kişiliğin uyumlu gelişmesinin ve dolayısıyla uyum içinde bir toplumun sağlanmasıdır<sup>35</sup>.

Batı insanı eli maddeden uzak, yapıcı olmaktan çok seçici olmuştur. Tüm insan yaşamına egemen olan makinenin insana verdiği refahın gerisinde, insanın kendisini anlatamama, duygularını ifade etmeye olanak bulamaması sonucu bir takım ruhsal bunalımlar yaratması, eğitimci açısından bazı toplumlarda büyük bir sorun niteliği kazanmıştır. İşte batıda “Sanat yolu ile eğitim” görüşü ortaya atılırken, kişilerin boş zamanlarını değerlendirme amacıyla çeşitli sanat kursları, sanat okulları, pratik iş yapma, kurs ve seminerleri oluşturmak, bu yöntemle üretilen eğitici etkinlikler olarak ortaya çıkar. Herbert Read, genelde bireylerin ruh sağlığını düzeltici, zihinsel ve bedensel bakımdan insanlara yardımcı olması varsayımı ile sanatı eğitimin içine almak gibi yeni bir yöntem geliştirilmişse de, sanatın ilke ve amaçlarının eğitim için ikinci plana itilişi gibi bir görüntüde görmezlikten gelinemezdi. Bu itibarla, bu yöntem de belirlediğimiz nedenlerle eleştiriye uğramış bulunmaktadır<sup>36</sup>.

### 3.6.7. Müzikli Yöntem

Sanat eğitiminde müzikli yöntem tercih edilen yöntemlerden biridir. Dersle doğrudan ilgili olmasada müzik eşliğinde yapılan çalışmayla yaratıcılığın gelişmesine destek olunur. Çalışma sırasında psikolojik rahatlama ve yaratıcılığı destekleyici müziklerin seçilerek dinletilmesi ve dinletilen müziğin, öğrencinin yaratıcı gücündeki izdüşümleriyle, yaratım oluşturma yöntemidir. Eğitim sırasında, eğitime destek oluşturmak amacıyla dinletilen müzik ile bireyin hayal gücünün zorlanarak yada rahatlatılarak simgesel öğeleri yakalaması amaçlanır. Müzik yönteminin etkili olması, bireyin bulunduğu ve sanatsal çalışmaların gerçekleştirildiği ortama bağlıdır. Bu yöntemde, sanatsal

<sup>35</sup> San, 1983, *Ön. Ver.*, s. 133 - 134.

<sup>36</sup> Türkdogan, *Ön. Ver.*, s. 25 - 26.

çalışmaların gerçekleştiği ortam önemlidir. Bu açıdan ortamla ilgili her türlü fiziksel etkenler sunulmalı, çalışılan ortamın elverişli mekansal dizaynı, havalandırma, ses, ısı ve ışık durumları çalışmaya elverişli şekilde düzenlenmelidir. Müziğin sanat eğitiminde, kişiyi motive edici etkisi göz ardı edilemez<sup>37</sup>.

### 3.6.8. Çözümleme ve Birleştirme Yöntemi

Çözümleme belirli bir verinin maddi bakımdan yada düşünceden unsurlarına ilkelerine ayrılmasıdır. Birleşim ise çeşitli öğeleri bir araya getirme ve bir bütün halinde birleştirme işlemidir. Çözümleme ve birleştirme yöntemi düşüncenin en genel işlemlerinden biridir. Çözümleme ve birleştirme yöntemi düşüncenin en genel işlemlerinden biridir. Bu sayede bir çalışmanın değerlendirilmesi sırasında bilgiler arasında bağlantı kurma, benzer ve farklı yönleri belirtme, evrelerinin kullanılmasıdır. Eğitimci burada gözleyici ve yardımcı olarak öğrencinin sanatsal çabasının çözümleme ve birleştirme gayretlerini destekler. Sentez ve analiz yöntemi olarak bilinen bu yöntem; sanat eserlerinin incelenmesinde kullanılan yöntemlerdendir. Sanat eğitiminde; incelenerek konuları ayrı ayrı verip, sonuçta öğrenciden bir genelleme yapması istenir. Bu yöntemde sanat eğitimi alan bireyin; eğitim sonunda kendi üslubunu yaratması beklenir.

### 3.6.9. Dramatizasyon (Oyunlaştırma) Yöntemi

Dramatizasyon yöntemi çeşitli öğretim ve öğrenim amaçları için kendiliğinden meydana gelen hazırlıksız, yaşam tecrübelerinin aslına benzer canlı sunuluşları gerçekleştirme yöntemidir. Bir başka deyişle bir takım durum ve olayların hareket konuşma ve taklit gibi öğelerden yararlanılarak hayali bir ortam içinde canlandırılmasına oyunlaştırılmasına denir. Bu yöntem, daha çok grup çalışması içinde yer alır. Sanatçının yaşayış tarzı, kullandığı teknoloji, yapıtları bir tür dramatizasyonlarla canlandırılıp oyunlaştırılarak, daha kalıcı öğrenme sağlanabilir.

<sup>37</sup> Mutlu Erbay, *Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi* (Birinci Basım. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1999). s. 46.

### 3.6.10. Gösteri Yöntemi

Gösteri; eğitmen yada öğrenci gruplarının, sanatsal alanla ilgili atölyede yada sınıfta diğer öğrencilerin önünde deneyerek, araç ve gereçleri kullanarak sundukları eğitimdir. Bu teknikten yararlanmak isteyen eğitmen, tekniğin etkinliğini arttırmak için amaç ve içeriğini iyi belirlemeli, önceden deneme yapmalı ve öğrencilerin dikkatlerini çekecek şekilde düzenlemelidir. Bu teknikle; eğitmen sadece bir kişinin nasıl yapılacağı değil, aynı zamanda konu ile ilgili bir ilke yada kuralın açıklanması da yapılabilir. Teknik özellik olarak bu yöntem, göz ve kulağa yöneliktir. Bu nedenle öğrenci üzerinde daha etkilidir. Gösteri esnasında, tartışma dramatizasyon gibi yöntemler kullanılabilir. Slayt, harita, resim, grafik, model, TV. gibi görsel işitsel araçlardan yararlanılabilir. Bu yöntemde eğitmen, öğrencilerin bilgi düzeyini bilmeli, bu düzeyin üzerine neler vereceğini kararlaştırmalıdır. Malzeme ve araçların yeterli olup olmadığı, çalışıp çalışmadığı ve anlatım süresi için zamanın yeterli olup olmadığı önceden planlanmalıdır. Gösteriyi bütün öğrenciler görmeli ve duyulmalıdır. Öğrencilerin dikkatlerini çekerek, onlarında katılmaları sağlanmalıdır.

### 3.6.11. Gözlem Yöntemi

Gözlem yöntemi; herhangi bir nesne, olgu yada olayı iyi kavramak için bu nesne olgu yada olayın türlü belirti ya da şartlarını bir plan çerçevesinde göz ya da görsel araçlar yoluyla oluş halinde evre evre incelemek ve izlemektir. Gözlem, öğrencide var olan inceleme ve araştırma yönelmesinin, eğitimde bilimsel bir biçim almasıdır. Bu yöntemle öğrenciler, doğrudan doğruya bilgi edinirler, bilimsel inceleme ve araştırmalar için ilgili bir takım temel beceriler kazanırlar. Gözlem tekniği ile öğrenci teorik bilgilerle, gözlenecek nesnelere arasında anlamlı ilişkiler kurabilir. Kuramsal bilgileri, daha kalıcı bir nitelik kazanır. Sanat eğitimcisinin, öğreteceği konuyu öğrenciye bizzat gözlem yaptırarak öğretme yolunu tercih etmesidir. Doğrudan ilgililenen konuyla ilgili röprodüksiyonlardan, dialardan, çeşitli kitap ve materyallerden, TV, film

yada sanatçının atölyesinden, çalışma odalarından edinilmiş izlenimlerdir. Gözlem yöntemi ile birden fazla konu ve çalışma daha kısa sürede verilir. Eğitimde bugüne kadar yapılmış olanlardan yararlanmak ve öğrenciye keşfederek öğretmeyi sağlayan bir uygulamadır. Gözlem yöntemi; her grup tarafından, hem de bireysel olarak yapılabilir. Sınıfça yapılan grup gözlemleri müzelere, sanatçı sergi ve atölyelerine gezi şeklinde olabilir<sup>38</sup>.

### 3.6.12. Bilgisayar Destekli Eğitim Yöntemi

Plastik sanatlar eğitiminde bilgisayar destekli öğretim avantajları vardır. Bilgisayara, öğrencinin bireysel çalışmaları ile ilgili bilgiler depolanır, gerektiğinde tekrar çağrılabilir. Yaptığı sanatsal çalışmalarla ilgili sayısız düzenlemeler ortaya çıkarılabilir. Öğrenci; bilgisayarlardan binlerce kilometre uzaktaki eğitim kurumlarına, sanatsal çalışmalara ve sanatçılara kısaca sanatsal tüm bilgilere, en kısa zamanda ulaşır. Öğrenci bu bilgi akışı ile etkileşim ile sanatsal sorunların çözümüne kolayca ulaşır. Sanatsal çalışmaların sunumunda öğrencinin reaksiyonunun gözlemlenmesinde önemli bir araçtır. Televizyon ekranı yardımıyla, sanatsal materyaller öğrenciye sözel olmayan biçimde sunulmaktadır. Bilgisayar destekli eğitim de; eğitimcilerin görevi, öğrencilerin bireysel çalışmalarının yönetimi ile ilgili daha basit hale gelmektedir. Bu yöntemin avantajları yanında, yüksek maliyetlerinden dolayı kullanım zorluğu çalışmaları olumsuz yönde etkilemektedir.

### 3.6.13. Sanat ve İş Eğitimi Yöntemi

Bu yöntemin, diğer yöntemlerin deneyimleri sonucu ortaya çıktığını belirtmek uygun olur. Çocukların psikolojik yapılarından hareket ederek anlam gözlem, deneyim ve izlenimlerini sanat ve eğitim yolu ile ifade etme, yeteneklerinin yanı sıra, yaratıcılık yönlerinin geliştirilmesini amaçlayan bu görüş, gerçek sanata yönelmiş amaç

<sup>38</sup> Aynı, s. 48.

ve ilkeleri ön planda tutar. Sanat eğitimcisinin işlemini kısıtlamayan, çocukların doğa ile kaynaşarak zihinsel ve bedensel etkinliklerini amaçlayan bu sanat eğitimi yöntemi, sağladığımız içerikleri ve benzeri yönleri ile çağdaş bir yöntem olarak tanımlanabilir. Bu nedenle, yukarıda sıraladığımız yöntemler arasında bir tercih yapmak gerekirse, sanat ve iş eğitimi yöntemine öncelik vermemiz uygun olacaktır.

### 3.7. Kopya Yönteminin Sanat ve İş Eğitimi İçindeki Yeri

#### 3.7.1. Geliştirici ve Kısıtlayıcı Yanları

Sanat eğitimi kavramı, 20 yüzyıl'ın başından bu yana kavramsal ve genel anlamda; güzel sanatların tüm alanlarını içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlamaktadır. Dar anlamda ise okullardaki ilgili bölüm ve sınıflarda bu anlama ilişkin olarak verilen dersleri tanımlar<sup>39</sup>.

Sanat eğitimi süreci içerisinde görsel, yorumsal alandaki uygulamalı çalışmalarla aynı alana ilişkin kurumsal bilgiler ve sanat bilimine dayalı bilgiler, belli bir amaca yönelik olarak, belli bir dizgi ve örgütlenme içinde yer alır. Yeti ve beceriler; görerek, yoğurarak, çizerek inşa edip kurarak nesnelere ve gerçeklikle bağlantı kurularak bu konulardaki davranışlar ve bilinçlendirme yönlendirilir. Bu etkinlik çalışma gruplarında karşılıklı etkileşim içinde yer alır. Sanat eğitiminin önemli bir bölümü ya da biçimidir<sup>40</sup>.

Sanat eğitiminde çocuk, eğitim süreci içinde yaratıcılığa yöneltilmelidir. Yaratma olanağını en etkili biçimde sanat uğraşlarında bulacak olan çocuğun, sanatla eğitilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu eğitim süreci içerisinde eğitimcinin uygulayacağı yöntem ve teknikler büyük önem taşımaktadır. Yanlış yönlendirme yoluyla bireyin yaratıcı kişiliği yok olabilir. Hala günümüzde uygulanan en eski yöntemlerden birisi olan kopya yöntemi ile çocuktaki yaratıcılık yok edilmektedir.

Hiçbir sanatsal öğeler taşımayan özellikle basit kartpostal türündeki resimlerin

<sup>39</sup> San, 1983, Ön. Ver., s. 19.

<sup>40</sup> Aynı, s. 26.

bire bir kopya ettirilmesi buna en iyi örneklerdendir. Malesef hala geçerliliğini koruyan bu tür çalışmalar, eğitim sistemimiz içinde yer almaktadır. Eğitimci, çocuğa duyuları yoluyla nasıl yaşantı ve deneyler edinebileceğini öğretebilmelidir. Çocukların bu yaşantıları, üretici düşünme süreçlerinin sonunda elde ettikleriyle bağlayabilmek, aradaki bağlantıyı kurabilmek için yardıma gereksinimleri vardır. Bu işlemin önemli bölümü, yaşantı ve deneylerin, duyu ve duyumsal düzeyde bir çeşitliliğe dönüştürülebilmesidir.

Çocuğun, sanat etkinliğinde özgür bırakılması; bildiğince çizerek, yoğurarak, kendi ölçülerini kendisinin bulmasının sağlanmasıdır. Çünkü çocuk yaşantı ve deneylerle öğrenir. Resim çizme gibi bir etkinlikte, beceriler çizerek geliştirilebilir. Sanat etkinliği içerisinde, çocuğun gelişiminin kendiliğinden ve içgüdüsel gelişimine bırakılması, çocuğun kendi imkanlarını kendisinin bulması, uygun bir yoldur<sup>41</sup>. Kopya yöntemi, bütün bu gelişimi imkansız kılarak tam tersine bir anlayış sergilemektedir.

Geçmiş yıllara baktığımızda örneğin, 18. yüzyılda toplumdaki yercine uygun bir meslek sahibi olmak üzere alınan eğitimde, resim ve çizim o meslekte gerekliyse, ön eğitim içerisinde resim dersleri de bulunurdu. Ressam yetiştiren okul ve akademilerde neler yapılıyorsa, bu ön meslek eğitiminde de aynı şeyler uygulanır, baskı olarak hazırlanmış bir takım çizim ve modeller kopya ettirilir, alçıdan hazırlanmış kulak, göz, burun gibi çeşitli yüz parçaları aynen çizdirilirdi. Görüldüğü gibi bu yöntem çok eskilerde kullanılan tamamen çocuğun yaratıcılığını körelten, geçerliliğini tamamen yitiren yöntemlerden birisidir. Bunda pedagojik hiçbir yaklaşım yoktur. Fakat yapılan işte sanatsal yanın ağırlıkta olduğu kabul edildiği sanılmaktadır.

Bütün bu yaklaşımların aksine bugün sanat eğitimi programlarının içinde yer alan Röpröduksiyon inceleme gibi bazı yararlı kopya yöntemi çalışmaları yer almaktadır. Bu

<sup>41</sup> San. 1977, Ön. Ver., s. 148.

gibi çalışmalar çocukta, özellikle renk, leke, kompozisyon gibi kavramların çözümlenmesinde faydalı olmaktadır. Özellikle sanatçıların yapmış olduğu çalışmalar, sanatsal nitelikte olan eserler, sanat ürünlerinin anlaşılıp değerlendirilmesini ve yorumlanmasını güçlendirir. Bu tür çalışmalar eski ve yeni sanat ürünlerinin değerlendirilmesi, sanat akımları, ushupları ve ünlü sanatçıların tanıtılması gibi bilgilerle de desteklenir. Böylece bireyde hem üretici, hem alıcı yetiştirme sağlanır.

Çocuğun ve gencin eğitiminde, daha ilk yıllarda onu bütün düşünem yetisini, imgeleme ve tasarım gücünü boğacak biçimde davranılır. Oysa eğitim ve öğretim, çocuğun imgeleminin canlı tutulup yaratıcılığa çevrilebileceği biçimde tasarlanmalıdır. Eğitimin temelindeki amaç da zaten her bireyde kişiliğin gelişmesine yardımcı olmak yanında, kişinin içinde bulunduğu, ait olduğu toplumsal grubun örgensel birliği ile uyumunu da sağlamaktır. Zaten sanat eğitimi ya da estetik eğitim bu açıdan bir zorunluluktur<sup>42</sup>. Read'a göre de estetik duyarlılığın eğiticisi, eğitimin en önemli temel görevlerinden birisidir. Sanat eğitimi kavramıyla, salt görsel ve plastik alandaki eğitim değil, tüm ifade tarzında bir eğitim anlaşılmalıdır.

Sanat eğitimi, düşünce yeteneğini, algıyı, imgelemeyi ve imgeleri gerçekleştirmeyi sağlar ve birşeyler yaratılmasına yardımcı olur. Bireylerin kendi kendilerini disiplinize etmelerinde etkili olan sanat eğitimi, diğer temel alanları tamamlayan bir yapıya da sahiptir. Dil için zorunlu iletişim ve mantıki matematiksel düşünme, sanat eğitimi yoluyla geliştirilir ve motive edilir. Ayrıca toplumsal beceri ve toplumsal bilinci geliştirmede bu eğitimin işlevi büyüktür<sup>43</sup>. Sanat eğitimi süreci olan gözlem, araştırma, bulma, uygulama, deneme, denetleme ve sonuçlandırma, bilimsel araştırmaların süreçleriyle hemen hemen aynı olmaları bakımından, çocuk ve genci çağımızın bilim ve teknolojik dünyasına da hazırlar.

42 Aynı, s. 5.

43 Özsoy, Ön. Ver., s. 65.

# ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI



**Resim 1:** Baselitz, "Oberon" 1963

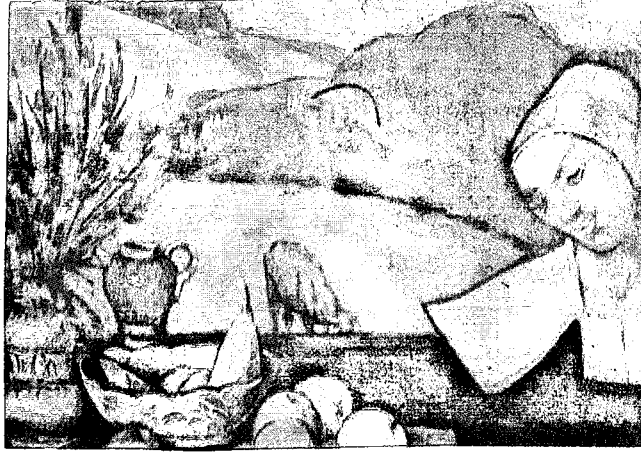


**Resim 2:** İlknur Duman Yaş: 13



**Resim 3:** Şerife Güngör Yaş: 13

Resimde ritim anlatılarak, Baselitz'in, "Oberon" adlı resminden ritim öğretimi için yararlanılmıştır.



**Resim 4:** Bernard, "Pont Aven" 1893

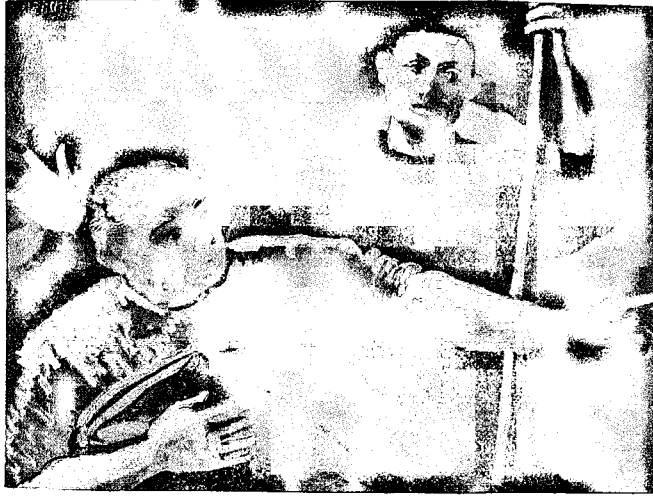


**Resim 5:** Saniye Ergenbaş Yaş: 14



**Resim 6:** Elvan Işık Yaş: 14

Resimde kompozisyon anlatılarak, Bernard'ın, "Pont Aven" adlı resminden kompozisyon öğretimi için yararlanılmıştır.



**Resim 7:** Derain, "İki Adam" 1935



**Resim 8:** Zeliha Kurtuluş Yaş: 14



**Resim 9:** Mehmet Altınalan Yaş:

14

Resimde ışık gölge anlatılarak, Derain'in, "İki Adam" adlı resminden ışık-gölge öğretimi için yararlanılmıştır.



**Resim 10:** Macke, “Franz Mack’ın Portresi” 1910



**Resim 11:** Özlem Atik Yaş: 13



**Resim 12:** İlknur Duman Yaş: 13

Resimde renk konusu anlatılarak, Mack’ın, “Franz Mack’ın Portresi” adlı resminden renk öğretimi için yararlanılmıştır.



**Resim 13: Matisse, "Dans" 1910**



**Resim 14: Bayram akır Yaş: 12**



**Resim 15: Gökhan Kolay Yaş: 12**

Resimde kontrast renkler anlatılarak, Matisse'nin, "Dans" adlı resminden kontrast renklerin kullanımı için yararlanılmıştır.



**Resim 16: Modigliani, "İki Kız" 1910**



**Resim 17: Sabriye Zor Yaş: 11**



**Resim 18: Adife Tuncay Yaş: 11**

Resimde açık-koyu orta değerler anlatılarak, Modigliani'nın, "İki Kız" adlı resminden açık-koyu orta değerlerin öğretimi için yararlanılmıştır.



**Resim 19:** Modigliani, "L'Avocat Niçois" 1912

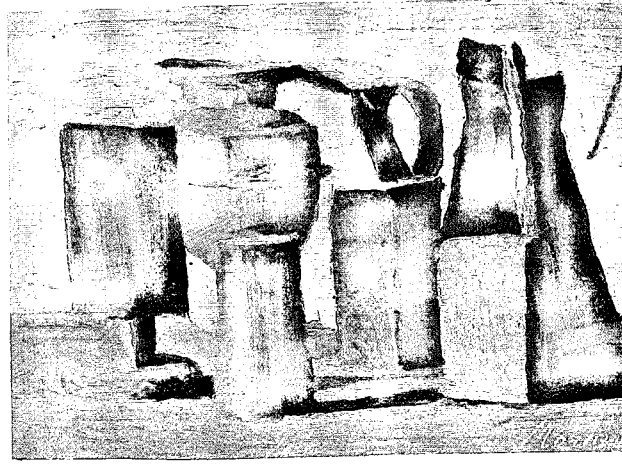


**Resim 20:** Veli Güngör Yaş: 11



**Resim 21:** Mehmet Çıgla Yaş: 11

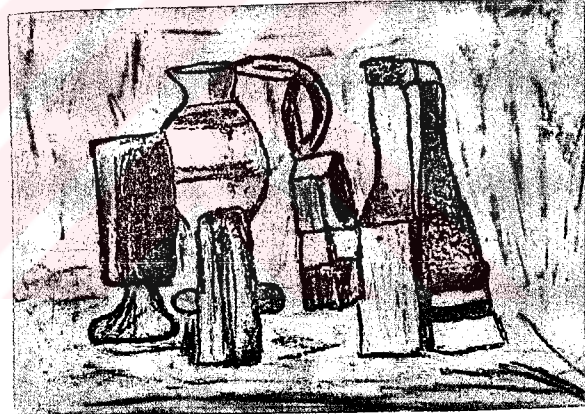
Figürde oran-orantı anlatılarak, Modigliani'nın, "L'Avocat Niçois" adlı resminden figürde oran-orantı öğretimi için yararlanılmıştır.



**Resim 22:** Morandi, "Natürmort" 1942

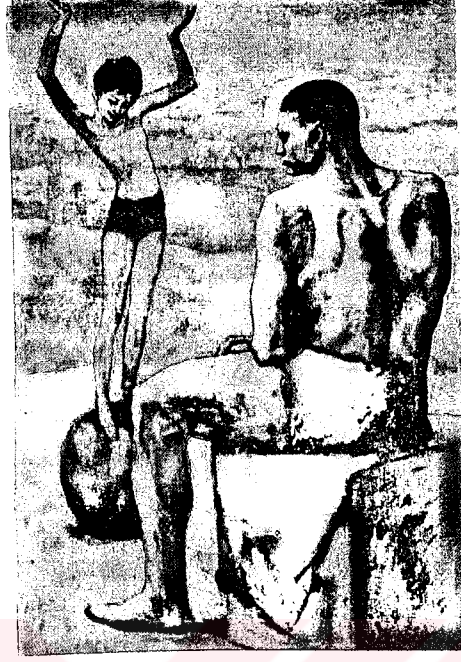


**Resim 23:** Hesna Tentek Yaş: 14



**Resim 24:** Nilüfer Güder Yaş: 14

Resimde hacim anlatılarak, Morandi'nin, "Natürmort" adlı resminden hacim öğretimi için yararlanılmıştır.



**Resim 25:** Picasso, “Top Üzerindeki Genç Akrobat” 1905



**Resim 26:** Şerife Güder Yaş: 13



**Resim 27:** İlknur Duman Yaş: 13

Resimde form-denge anlatılarak, Picasso'nun, “Top Üzerindeki Genç Akrobat” adlı resminden form-denge öğretimi için yararlanılmıştır.



**Resim 28:** Rottluff, “Atölyede Ara” 1927



**Resim 29:** Nurullah Demir Yaş: 12



**Resim 30:** Osman Gürbüz Yaş: 12

Resimde sıcak-soğuk renk miktarlarının kullanımı anlatılarak, Rottluff’un, “Atölyede Ara” adlı resminden sıcak-soğuk renk miktarlarının öğretimi için yararlanılmıştır.



**Resim 31:** Rousseau, “Bir Kadının Portresi” 1850



**Resim 32:** Ümit Us Yaş: 13

Resimde figür-fon ilişkisi anlatılarak, Rousseau'nun, “Bir Kadının Portresi” adlı resminden figür-fon ilişkisinin öğretimi için yararlanılmıştır.



Resim 33: Rousseau, “Bir İlkbahar Hikayesi” 1867



Resim 34: Seda Aktaş Yaş: 13



Resim 35: Senem Seferoğlu Yaş: 13

Resimde çizgi anlatılarak, Rousseau'nun, “Bir İlkbahar Hikayesi” adlı resminden çizgi öğretimi için yararlanılmıştır.



**Resim 36:** Van Gogh, "La Mousme" 1888



**Resim 37:** Seda Aktaş Yaş: 13

Resimde doku anlatılarak, Van Gogh'un, "La Mousme" adlı resminden doku öğretimi için yararlanılmıştır.



**Resim 38:** Van Gogh, “Armand Roulin’in Portresi” 1888



**Resim 39:** Seda Özdemir Yaş: 14



**Resim 40:** Ayla Özkan Yaş: 14

Resimde oran-orantı anlatılarak, Van Gogh’un, “Armand Roulin’in Portresi” adlı resminden oran-orantı öğretimi için yararlanılmıştır.

### 3.9. Özet

Sanat eğitimin en önemli görevleri arasında, her bireyde kişiliğin gelişmesine yardımcı olmak; ait olduğu toplumsal grubun içinde birlikteliğini sağlamak gelir. Sanat eğitiminin en önemli amaçlarından biriside öğrencinin sanat yoluyla kendini anlatmasıdır. Diğerleri ise; öğrenciyi sanat konusunda bilgilendirmek ve bilinçlendirmektir. Ayrıca çağımızı, araç-gereç dünyası olmaktan kurtarıp; sanatla zenginleştirmek eğitimin temel amaçlarındandır. Sanat eğitimi kişiliğin uyumlu bir şekilde gelişmesi açısından da büyük önem taşımaktadır.

Sanat eğitiminin, çocuğun gelişimini olumlu yönde etkilemesi açısından eğitimciler için önemli görevler düşmektedir. Gösterilen yöntem ve teknikler bilinçsizce kullanıldığında yaratıcılığı olumsuz yönde etkileyebilir. Bu yöntemlerden biriside kopya yöntemidir. Bu yöntem, çocukta bellek geliştirme, kompozisyon, renk, leke gibi kavramların öğretiminde yardımcı olacaktır.

İlköğretim okullarında, Resim-İş Eğitimi dersi alan 5. 6. 7. 8. sınıf öğrencilerine bu yöntem doğrultusunda modern sanatçıların resimlerinden çalışmalar yaptırılmıştır. Öğrenci çalışırken, yapılmış bir ürüne benzer iş yapmış olmanın verdiği zevkle kendine güveni artarak, sanat ürünlerinin anlaşılıp değerlendirilmesi, yorumlanması açısından da katkı sağlamıştır. Bütün bu çalışmalar yapılırken tarama modeli uygulanmıştır.

Ayrıca kopyacılığın tanımı, tarihçesi, sanat eğitiminde ortaya çıkışı, Türkiye'deki sanat eğitiminin gelişimi ve diğer eğitim yöntemleri üzerinde durularak; geliştirici ve kısıtlayıcı boyutları ele alınarak araştırılmıştır.

#### 4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kopya yöntemi, 17. ve 18. yüzyılda endüstrinin gelişimini ve gereksinimlerini karşılamak için çabuk, kolay, doğru çizimler oluşturma alışkanlığının tüm öğrencilere kazandırılması amacıyla ortaya atılmıştır. Çok eski bir yöntem olmasına rağmen bugün hala kullanılan yöntem-lerden birisidir. Bu yöntem; soyut anlamıyla “yaratıcılığı” engellemiş gibi bir içerik belirtsede; kullanım işlevi yüksek değerler üretebilmektedir. Özellikle, bu tez kapsamında uygulanan “çağrışımı” besleyici ve destekleyici kullanımı, nesnel değerler içermektedir. “Görsel bellek” açısından, görüneni ölçümsel, renksel, dokusal, biçimsel izleme (görmeyi keskinleştirme), gördüğünü “anımsama” ve anımsadığını resimsel-leştirme olarak, yaratıcılığı “katılan” bir yöntem olmaktadır.

İlköğretim okullarında, Resim-İş Eğitimi dersi içerisinde yer alan yöntemlerden, kopya yönteminin incelendiği bu tezde; Alpu Bozan Veli Topçu İlköğretim Okulu, Yunus Emre İlköğretim Okulu, Yenikent İlköğretim Okulu, 5. 6. 7. 8. sınıf öğrencilerine, modern sanatçıların resimlerinden çalışmalar yaptırılmıştır. Resimlerin; çocukların düzeylerine uygun, modern sanatçıların resimlerinden seçilmesi, algılamalarını kolaylaştırmış, daha zevkli çalışmalarını sağlamıştır.

Çalışma sırasında, öğrencilere, resimler gösterilerek; görünendeki kompozisyon, biçim, renk gibi özellikler sorgulanmıştır. Daha sonra resimler kaldırılıp; izlenim, algılama, bellek, düşünme, değerlendirme, dikkat gibi duyu ve duyuların çalıştırılmasıyla görsel alanda iletişim kurulmuştur. Renk, leke, kompozisyon gibi kavramların çözümlenmesinde, çağrışımla hatırlanmasında genç beyinlere katılım sağlanmıştır. Ayrıca; biçimi, rengi, formu, dokuyu algılamada; hatırlamayı, çağrışımı desteklemek için açıklayıcı ön bilgiler, görmeyi kolaylaştırıcı benzetmeler yapılmıştır.

Bu çalışma sırasında; modern sanatçıların yapmış olduğu resimleri tanıtarak, sanat ürünlerinin anlaşılıp değerlendirilmesi, sanat akımları gibi bilgilerle de desteklenmiştir. Öğrencinin sanat konusunda bilgilenmesi ve bilinçlenmesi, sanat eğitimi amaçları içerisinde yer almaktadır.

Tarihi yerleri, anıtları, müzeleri, sanat galerilerini tanıma olanağı bulamayan öğrenci, sanatsal bir eser görerek ileriki yaşamlarında beğenilerinde bilinçlendirme ve bilgilendirme gerçekleşecektir. Bu açıdan yöntem, doğrudan yaratıcılığı açığa çıkarıcı, eğiten bir yöntemden çok, sanatı, görmeyi, görsel belleği kuvvetlendirmeyi, sanatı sevmeyi sağlayıcı bir yordam olmaktadır.

Tüm bu verilerden yola çıkarak; araştırmanın amaçları doğrultusunda; bu yöntemin, renk, leke, kompozisyon vb. gibi temel tasarımların öğelerinin öğretiminde bellek eğitimi açısından faydalı olabileceği; ama mutlaka sanat ve iş eğitimi içinde yer alması gerektiği; yalnızca iki ve üç boyutlu çalışmalarda yararlanılabileceği sonucuna varılmıştır.



## KAYNAKÇA

- AKYÜZ, Yahya. **Türk Eğitim Tarihi**. Üçüncü Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları, 1989.
- ARSEVEN, Celal Esad. **Sanat Ansiklopedisi**. Cilt III, XIV. Fasikül. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983.
- BAL, Mehmet. **Resim-İş Eğitimi Sorunları**. Birinci Basım. Eskişehir: Etam Kültür Yayınları Dizisi, 1998.
- BÜYÜKİŞLEYEN, M. Zahit. **Sanat ve İş Eğitimi Metodu**. Ankara: Yaygın Yükseköğretim Kurumu Yayınları, 1977-1978.
- Büyük Sözlük**. Sekizinci Cilt. Arkın Kitabevi Yayınları, 1986.
- DIVANOĞLU, Demir. **Tasar'ın Öge ve İlkeleri (Temel Tasar)**. İstanbul: Birsen Yayınevi Ltd. Şti, 1997.
- ERBAY, Mutlu. **Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi**. Birinci Basım. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1997.
- ETİKE, Serap. "Çağdaş Sanatlar ve Resim Eğitimi", **Öğretmen Dünyası Dergisi**, Yıl: 21, Sayı: 242, Şubat 2000.
- GENÇ, Adem. "13. Yüzyıldan 16. Yüzyıla Kadar Avrupa'da Resim Çizme Sanatı ve Sanatçının Temel Eğitimi II", **Türkiye'de Sanat Dergisi**, Sayı: 35, Eylül - Ekim 1998.
- GÖKAYDIN, Nevide. **Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı**. Birinci Basım. Ankara: Sedir Yayınları Ltd., Nisan 1990.
- İŞİNGÖR, Mümtaz, Erol Eti ve Mustafa Aslıer. **Resim I. Temel Sanat Eğitimi, Resim Teknikleri, Grafik Resim**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. Meb Ofset Tesisleri, 1986.
- İPŞİROĞLU, Nazan ve Mazhar İpşiroğlu. **Sanatta Devrim**. Üçüncü Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları, 1993.

- KEHREMUYİ, Zerrin. **Çocuğun Resim Eğitimi**. İstanbul: Redhause Yayınevi, 1985.
- KIRIŞOĞLU, Olcay Tekin. **Sanatta Eğitim, Görmek, Anlamak, Yaratmak**. Ankara: Eğitim Kitabevi, 1991.
- ÖZSOY, Vedat. "Yetmişbeşinci Yılda Sanat Eğitimi ve Öğretimi", **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı: 133, Temmuz - Ağustos - Eylül 1998.
- READ, Herbert. **Sanatın Anlamı**. İkinci Basım. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1974.
- Resim-İş Dersi Öğretimi Programı**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1992.
- SAN, İnci. **Sanat Eğitimi Kuramları**. Birinci Basım. Ankara: Tan Kitap Yayın ve Ticaret Ltd. Şti., Aralık 1983.
- . **Sanatsal Yaratma Çocukta Yaratıcılık**. Birinci Basım. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, Kırali Ofset. 1983.
- TONGUÇ, İsmail Hakkı. **İlk ve Orta Muallim Mektebinde Resim-El İşleri Sanat Terbiyesi**. İstanbul: Devlet Matbaası, 1932.